

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

MÍSTNÍ NÁZVY PETROHRADU

МЕСТНЫЕ НАЗВАНИЯ САНКТ-ПЕТЕРБУРГА

LOCAL NAMES OF SANKT PETERSBURG

(bakalářská diplomová práce v českém jazyce)

VYPRACOVALA: Michaela Brandýsová

VEDOUCÍ PRÁCE: prof. Ludmila Stěpanova, CSc.

OLOMOUC 2013

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci,

Podpis

Děkuji prof. Ludmile Stěpanové, CSc., za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské diplomové práce poskytla.

Podpis

OBSAH

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 VLASTNÍ JMÉNA - PROPRIA.....	9
1.1 Moment vzniku a užívání propria.....	9
1.2 Funkce proprií.....	10
1.3 Odlišnost apelativního a propriálního obsahu.....	10
1.4 Vztah mezi apelativní a propriální sférou jazyka	11
1.4.1 Proprializace (onymizace).....	11
1.4.2 Apelativizace	12
1.5 Onymie.....	12
1.5.1 Proces vzniku onymie	13
2 ONOMASTIKA.....	13
2.1 Vznik, rozvoj, představitelé	13
2.2 Dělení onomastiky	14
2.3 Možné interpretace a zařazení onomastiky	16
3 TOPONOMASTIKA.....	17
3.1 Kategorizace toponomastiky.....	17
3.2 Dvojí stránka toponomastické práce.....	19
3.3 Význam toponomastiky	20
3.4 Původ a historie místních jmen	21
4 PETROHRAD (Санкт-Петербург).....	22
4.1 Název.....	22
4.2 Vznik a rozvoj města	22
4.2.1 Před vznikem Petrohradu	22
4.2.2 Založení Petrohradu a jeho rozvoj v první polovině 18. stol.	23
4.2.3 Další rozvoj města v 2. pol. 18. století a v 19. století	24

PRAKTICKÁ ČÁST	25
1 Názvy vzniklé od antroponym	25
1.1 Názvy vzniklé od jmen válečných hrdinů nebo osob jinak spojených s válkou	25
1.2 Názvy vzniklé od jmen významných osobností z oblasti literatury	26
1.3 Názvy vzniklé od jmen významných osobností z oblasti vědy.....	27
1.4 Názvy vzniklé od jmen významných osobností z oblasti umění.....	28
1.5 Názvy vzniklé od jmen dalších významných osobností.....	29
1.6 Názvy vzniklé od jmen majitelů domů nebo půdy	30
2 Názvy vzniklé od toponym.....	31
2.1 Názvy vzniklé od oikonym.....	31
2.1.1 Názvy města, sídel.....	31
2.1.2 Názvy budov, firem, institucí.....	33
2.2 Jména ulic vzniklá od anoikonym	34
2.2.1 Hydronyma	34
2.2.2 Oronyma	34
3 Názvy ulic vzniklé od názvů činnosti nebo profesí.....	35
4 Názvy ulic podle své polohy	36
5 Ulice nesoucí název významné události	37
6 Názvy ulic podle svých vlastností.....	38
ZÁVĚR.....	40
PE3IOME.....	43
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	48
PŘÍLOHY	50

ÚVOD

S příchodem lidí na určité neobydlené území začala postupným osidlováním vznikat města a s tím samozřejmě spojené jejich členění na části a ulice, kterým se pro budoucí diferenciaci postupně začala dávat jména. Jak již dnes víme z písemných pramenů, místní jména patří k nejstarším dochovaným památkám jazyka. V každém názvu ulic se odráží část historie daného místa či města, jeho poměry sociální, politické nebo třeba kulturní.

V mé bakalářské práci se chci zaměřit na město Petrohrad, které leží v severozápadní části Ruska při ústí řeky Něvy do Finského zálivu, a nespočet jeho ulic, konkrétně na etymologii jejich názvů. Pro jejich velký počet (více jak 1800 ulic) ale bylo nutné udělat excerpce alespoň 300 vzorků, které následně rozdělím do několika skupin podle podobnosti z hlediska lingvokulturologického (historického, přírodního či kulturního). Jedním z dalších cílů mé práce je také určení četnosti ulic v dané klasifikaci a neméně významným úkolem též seznámení se s historií a původem jmen ulic Petrohradu.

Má bakalářská práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části se nejprve budu zabývat otázkou vlastních jmen (proprií), historií jejich vzniku a užívání, jejich funkcí a diferenciací od jmen obecných (apelativ).

Další úsek teoretické části bude zaměřen na jednotlivé vědy, jejichž hlavním cílem zkoumání jsou propria, a také na jejich historii a kategorizaci. Bude zaměřena zejména na onomastiku, tj. vědu o vlastních jménech, a její subdisciplínu toponomastiku, tedy vědu o vlastních jménech zeměpisných objektů (toponym), ať už přírodních nebo uměle člověkem vytvořených.

V neposlední řadě se budu zabírat městem Petrohrad. Uvedu základní údaje, historii názvu a rané dějiny města, zejména ve významu utváření ulic a formování městských částí.

Cílem praktické části bude analýza názvů ulic v rámci mnou vytvořené klasifikace, popis jejich historie a původu. A také uvedení četnosti obsazení jednotlivých názvů ulic v každé kategorii excerpovaného materiálu.

Ve své práci se budu opírat zejména o knihy R. Šrámka „Úvod do obecné onomastiky“, A.V. Superanské „Общая теория имени собственного“, V. Šmilauera „Úvod do toponomastiky“, A. Polívkové „Naše místní jména a jak jich užívat“

a v praktické části potom o knihy A. D. Jerofjejeva a A. G. Vladimiroviča „Петербург в названиях улиц“ a K. S. Gorbačeviča a E. P. Čablo „Почему так названы?“

TEORETICKÁ ČÁST

1 VLASTNÍ JMÉNA - PROPRIA

Vlastní jméno (*proprium*, *onymum*), je lexikální prostředek, který slouží k jazykovému pojmenování objektu, jakožto jednotliviny. Onyma leží „v protikladu k apelativům (jménům obecným) na nepojmové bázi pojmenovávání komunikativně individualizované objekty.“¹

Propria jsou podstatná jména, která označují určitou osobu (*Václav*, *Marie*), zvíře (*Alik*, *Rek*) nebo určitou věc, a to především místo, horu, řeku, zemi, stát apod. (*Vltava*, *Japonsko*), příslušníka národa nebo státu (*Ir*, *Ital*), podnik (*Česká pošta*), umělecký výtvar, knihu (*Babička*), časopis aj. a jsou tedy jejich skutečnými jmény. I přes to, že se vlastní jména vztahují převážně k individuálním osobám a předmětům, tedy jednotlivinám, mohou pojmenovávat i kolektiv (*Slovanstvo*), tvořit plurál (*Čapkové*), mohou se stát i součástí kompozit (*Československo*), spřežek (*Nelahozeves*) nebo sousloví (*Mariánské Lázně*, *Bedřich Smetana*), díky kterým se odstraňuje homonymie a nedochází tak k významovému nedorozumění.²

1.1 Moment vzniku a užívání *propria*

V momentu vzniku jména v *propriálně* pojmenovacím aktu má onen celek noetickou povahu. To znamená, že pojmenovatel, který je zároveň i tvůrcem tohoto jména, ví, co, proč a jak *onymicky* pojmenovává, je mu znám *propriální* objekt i jeho jazykové zpracování. Velmi důležitou roli zde ale hraje *onymická* norma a znaky, které její účinek v komunikaci provázejí, např. vhodnost nebo módnost.³

V okamžiku užívání jmen je důležité především zaručení jeho komunikační stability, tedy na prvním místě pevně ustálený vztah mezi daným jménem a „jeho“ objektem. Pojmenovatel a tvůrce jména se nyní stává též uživatelem, který může objekt *propriem* identifikovat, lokalizovat a od jiných objektů diferencovat. Vlastní jméno vstupuje do specifických vztahů, kde vůdčí

¹ Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky, s. 11

² Srov. Polívková, A.: Naše místní jména a jak jich užívat, s. 9

³ Srov. Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky, s. 21.

postavení přejímá nově vzniklý a společensky ustálený propriální obsah (např. Písek nyní znamená město v Jižních Čechách a ne písek, jakožto apelativum stavebního materiálu). Dochází zde tedy k rozpojení etymologického a propriálního významu. U nově vzniklé propriální jednotky je původní apelativní obsah nahrazen funkcí: obsahem propria se stává jeho propriální funkce.⁴

„Smyslem existence propriální sféry jazyka je tedy svými časově (vývojově) a sociálně (komunikačně) podmíněnými noremními prostředky jazykové a i nejazykové povahy uspokojovat propriálně pojmenovací potřebu a umožňovat realizaci speciálních propriálních funkcí.“⁵

1.2 Funkce proprií

Hlavní funkcí proprií je vymežit a propriálně pojmenovat určitou konkrétní skutečnost (osobu, zvíře, věc atd.) v rámci stejného druhu, tedy ji ohraničit jako neopakovatelnou jednotlivinu. Kromě toho mají onyma funkci diferencovat, tj. v rámci téhož druhu objektů od sebe odlišit jednotlivé prvky dané množiny nezaměnitelným způsobem od sebe, a lokalizovat, tzn. zařadit již propriálně pojmenovaný objekt do určitých věcných, prostorových, kulturních, historických, sociálních a ekonomických vztahů.⁶ „Vlastní jméno je jazykově onymický znak, pro který je podmínkou vzniku a existence stejné směřování, stejný rozsah a stejný typ funkcí.“⁷

1.3 Odlišnost apelativního a propriálního obsahu

Z výše uvedených hlavních funkcí vyplývají všechny vlastnosti a systémové jevy, které jsou typické pro vlastní jména a které je odlišují od funkcí a vlastností apelativ. Někdy se proto lze setkat s teorií o vydělení tzv. druhé vrstvy jazyka.⁸ Jedním z hlavních argumentů je na jedné straně diferenciací kategorií apelativního a propriálního obsahu a na druhé straně „je to vztah mezi propriálním pojmenováním a objektem daného pojmenování, jehož referenční povaha je sice zřejmá, ale do jehož individualizující funkce, která je

⁴ Srov. Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky, s. 21.

⁵ Tamtéž, s. 21.

⁶ Srov. tamtéž, s. 11.

⁷ tamtéž, s. 33

⁸ srov. Filipce, J.-Čermák, F.: Česká lexikologie

hlavním cílem propriálního pojmenování, není zakomponován „pojmový“, „pojmově zobecňující“ význam, jak je tomu u apelativ.“⁹ Což v praxi znamená, že například apelativ písek nemůže v komunikační sféře suplovat proprium Písek, jakožto město. Význam apelativa by potom splynul s vlastním jménem města a mezi oběma jmény by nebylo žádného rozdílu. Identifikace objektu by se pak musela vyjadřovat jazykově jinak, např. popisem: to město, které leží tam kde...¹⁰

Vydělení druhé vrstvy jazyka lze vyjádřit také jako opozice apelativní a propriální sféry jazyka, kdy opozicí se míní funkční protiklad. Nejde ale o protiklad absolutní. Rozdíly mezi oběma sférami jazyka jsou dány především odlišnou strukturou významu, rozdílným rozšiřováním pojmenovacích způsobů a slovtvorných prostředků a u proprií pak ještě nepřítomností nebo jinou formou některých gramatických zákonitostí.¹¹

Jak uvádí A. Polívková¹² nebo V. Šmilauer¹³ hranice mezi obecnými a vlastními jmény není vždy určitá a jasná. Existuje mezi nimi široký přechodný pás a mnohá jména oscilují mezi oběma skupinami. Proto, zatímco v českém jazyce jména příslušníků států, národů, kmenů a obyvatel míst píšeme s velkým počátečním písmenem, neboť je považujeme za propria, v jiných jazycích, např. v ruštině, se za vlastní jména nepokládají.

1.4 Vztah mezi apelativní a propriální sférou jazyka

Jak ve své knize Úvod do obecné onomastiky uvádí R. Šrámek, mezi apelativní a onymickou složkou jazyka existují dva procesy neboli vztahy, a to:

1.4.1 Proprializace (onymizace)

Je proces vývoje jazyka, kde se z apelativa stává proprium a vzniká tak nová lexikální jednotka, která má všechny vlastnosti a znaky vlastního jména. Tento vztah lze vyjádřit A (apelativum) → O (onymium). Např. *most* → *Most*.

⁹ Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky, s. 11.

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 11

¹¹ Srov. tamtéž, s. 12., 53

¹² Srov. Polívková, A.: Naše místní jména a jak jich užívat, s. 10

¹³ Srov. Šmilauer, V.: Úvod do toponomastiky, s. 7

1.4.2 Apelativizace

Opakem proprializace, kde se slovo obecné stává vlastním jménem, je apelativizace, někdy nazývána též deonymizace nebo deproprializace. Tedy vztah $O \rightarrow A$. „Podstatou apelativizace je vyčlenění jednoho z komponentů (nebo určitého komplexu komponentů) z onymického významu původního vlastního jména vázaného pouze na jediný objekt, postupné přenesení a rozšíření tohoto významového komponentu (komponentů) na objekty (jevy) neonymické povahy, které je možno pojmově (tj. vlastně obecně, apelativně) právě tímto komponentem charakterizovat a pojmenovat a které se vyskytují nebo produkují jeho určitý samostatný druh.“¹⁴ Jako příklad můžeme uvést *Tatar* \rightarrow *tatar* (nechápatý člověk) nebo *Don Juan* \rightarrow *donchuan* (svůdce žen).

Vztah apelativní a propriální sféry jazyka je ale obousměrný: $A \leftrightarrow O$. I přesto má ale proprializace nadřazenější povahu v tom smyslu, že *O* nemůže existovat bez *A*. Apelativum je tedy jakýmsi prostředníkem pro vznik a realizaci onymia v komunikačním procesu a zároveň i zdrojem, „který onymické sfěře jazyka poskytuje slovní zásobu, pojmenovací prostředky a postupy pro vlastní propriálně pojmenovací akt.“¹⁵

Takže zatímco onymická složky jazyka nemůže bez apelativní sféry vzniknout a existovat, sféra jmen obecných není nijak závislá na existenci sféry vlastních jmen, a to i přes to, že jí slouží jako zdroj pojmenování.

1.5 Onymie

Pojem onymie, terminologicky ustálený až v 60. letech 20. stol., označuje „soubor všech vlastních jmen daného jazyka, dané společnosti, daného vývojového období apod.“¹⁶ V ruském jazyce se místo termínu onymie používá pojem onimika, onomastikon.¹⁷

Onymie má dvě základní stránky – stránku komunikační a pojmenovací, pro které je „spojujícím mostem“ stránka funkční.¹⁸ „Onymická soustava jazyka se tedy na jedné straně opírá o kategorie systémových pravidel a zákonitostí,

¹⁴ Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky, s. 55

¹⁵ Tamtéž, s. 54

¹⁶ Tamtéž, s. 51

¹⁷ Srov. tamtéž, s. 52

¹⁸ Srov. tamtéž, s. 52

jimiž se řídí vznik proprií a jejich komunikační fungování (postavení) v jazyce (...), na druhé straně je systémovost onymie dána strukturnímu vztahy existujícími mezi jednotlivými onymickými kategoriemi a modely navzájem.¹⁹

1.5.1 Proces vzniku onymie

Podle R. Šrámka²⁰ onymie daného jazyka vzniká:

- a) onymizací jmen obecných,
- b) transonymizací, tj. vznik daného propria z jiného propria (Praha není jen město, ale může to být název hotelu, lodě, vlakového spoje apod.),
- c) tvořením vlastních jmen např. napodobením (přenesením) cizího slova, a to zejména u názvů firem nebo výrobků,
- d) přejetím cizího propria, přičemž se počítá s částečnou nebo úplnou fonetickou, morfémovou, popř. sémantickou úpravou.

V procesu vzniku nových slov se využívá i metafory nebo metonymie.

2 ONOMASTIKA

Onomastika, někdy také onomatologie, je věda, zabývající se vlastními jmény. Její hlavní náplní je zkoumání vzniku proprií, jejich povahy, tvoření a rozšíření.

Podle A. V. Superanské má onomastika dva významy. V prvním z nich označuje celkově vědu o vlastních jménech a ve druhém značí jména sama.²¹

2.1 Vznik, rozvoj, představitelé

Lidská touha a přirozená zvědavost o historii, a zvláště pak o vzniku a vývoji vlastních jmen existovala od nepaměti. Dodnes se o této lidové etymologii dozvídáme z nejrůznějších kronik a legend. I přes to se onomastika jako svébytná jazykovědná disciplína začala intenzivněji rozvíjet až v druhé polovině 20. stol., kde postupně ztrácela svůj charakter pomocné vědy (historické, geografické, sociologické aj.) a vydělila se jako lingvistická

¹⁹ Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky, s. 52

²⁰ Srov. tamtéž, s. 57-58

²¹ Суперанская, А.В.: Общая теория имени собственного, s. 5

subdisciplína, zaměřující se především na řešení problematiky kategorizace proprií, definování rozdílu mezi jmény obecnými a vlastními a na studium onym jako nedílné součásti jazyka.²²

Velkou měrou přispěla k rozvoji onomastiky i onomastika česká. Čeština se stala jedním z prvních slovanských a dokonce i evropských jazyků, které byly důkladně zmapovány a jeho onymie systematicky zpracována. Čímž se otevřela cesta k jejímu soustavnějšímu výzkumu. Významnou roli v něm hráli osobnosti jako Antonín Profous, Vladimír Šmilauer, Rudolf Šrámek, Libuše Olivová-Nezbedová, Miloslava Knappová a jiní.²³

Rozvoj mezinárodní onomastiky byl silně ovlivněn mnoha mezinárodními onomastickými kongresy. První z nich se konal už v r. 1938 v Paříži, druhý, plánovaný v r. 1941, se bohužel z důvodu války neuskutečnil a realizoval se tedy až r. 1947 opět v Paříži. Na třetím kongresu, konaném r. 1949 v Bruselu, byla vytvořena mezinárodní organizace onomastiky (International Committee of Onomastic Sciences). Další kongresy se poté opakovaly v tříletých intervalech, na všech však zatím bez nebo jen s minimální účastí slovanských onomastiků. Ti se poprvé sešli až při čtvrtém mezinárodním sjezdu slavistů v Moskvě.²⁴

2.2 Dělení onomastiky

Podle povahy jednotlivých druhů onymických objektů je lze rozdělit do tří velkých skupin, které R. Šrámek dělí následovně:²⁵

- a) Geonymický prostor – do této skupiny řadíme všechna toponyma, tj. onyma objektů na povrchu země i pod ním, které jsou přírodního nebo umělého charakteru, jsou pevně umístěna v krajině a zaznamenána na mapách, a kosmonyma, tj. jména těles mimo naši planetu a útvarů na nich.
- b) Bionymický prostor – tato skupina zahrnuje všechna antroponyma (osobní vlastní jména včetně nepravých antroponym, tj. vlastních jmen smyšlených osob, ať už pohádkových bytostí nebo třeba mytologických postav, tedy theonym), zoonyma (propria zvířat) a fytonyma (propria rostlin).

²² Srov. Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky, s. 3

²³ Srov. tamtéž, s. 3

²⁴ Srov. Šmilauer, V.: Úvod do toponomastiky, s. 15-16

²⁵ Srov. Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky, s. 16

c) Chrématonymický prostor – sem řadíme vlastní jména všech objektů a výtvorů vzniklých lidskou činností, ať už společenskou, kulturní, politickou nebo ekonomickou. Na rozdíl od geonym nejsou pevnou součástí přírody. Může se jednat např. o názvy výrobků, komunikačních spojů aj.

„Tomuto základnímu dělení odpovídá také základní trichotomie tříd vlastních jmen (geonyma, bionyma, chrématonyma, včetně jejich subsystému) a také členění onomastiky na geonomastiku, bionomastiku a chrématonomastiku (včetně subdisciplín, jako jsou např. toponomastika, hydronymastika, andronomastika aj.).“²⁶

Jak dále uvádí R. Šrámek,²⁷ mimo tyto tři velké skupiny a jejich podskupiny, lze propria diferencovat ještě podle jiných kritérií, které ale preferují vždy jen jednu stránku vlastních jmen. Proto je nelze zařadit do základního členění proprií a onomastiky.

Jedním z nejrozšířenějších dělení onym je na tzv. přímá a nepřímá vlastní jména. Podstata členění je ve způsobu pojmenování onymického objektu. Přímá propria jsou nazvána podle toho, čím jsou svojí věcnou stránkou (*Niva* = louka s vlastností nivy). V komparaci s nimi nepřímá vlastní jména pojmenovávají objekt ve vztahu k jinému objektu (*U lesa* = louka leží u lesa) a vyjadřují vždy tak jednu jeho vlastnost, např. jakostní (*Mokrý, Černý*), lokalizující (*U lesa, Za vodou*), posesivní (*Kučerovo, Zdráhalovo*) apod. Přičemž daný apelativní objekt se mohl od doby vzniku vlastního jména značně změnit, takže např. dnes už pole *Za vodou* nemusí ležet nutně za vodou.

Jedním z dalších možných dělení je na jména primární a sekundární. Jména nederivovaná, tedy nijak jinak neupravená (např. *Dub*), se pokládají za primární, kdežto slova nějakým způsobem upravená (např. *Doubí*) se považují za sekundární.

Možností je i diferenciací proprií na topografická (*Záříčí, Brodek*) a kulturní (*Kláštrec, Újezd, Hradec*), která nám sice poskytují informace o rozšíření lexémů brod, řeka, klášter, újezd, hrad, ale ne o typologicky významných stránkách daných toponym.

²⁶ Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky, s. 16

²⁷ Srov. tamtéž, s. 16

Se zcela jinou kategorizací se můžeme setkat v knize A. V. Superanské, které v ní odkazuje na dělení jmen J. S. Millem, který je dělí na: a) obecná a individuální, b) konkrétní a abstraktní, c) asociační a neasociační, d) pozitivní a negativní, e) relativní a absolutní a f) univokální a ekvivokální.²⁸

2.3 Možné interpretace a zařazení onomastiky

Je tedy zřejmé, že pro korektnost a komplexnost svojí práce musí onomastika disponovat znalostmi nejen z jazykovědy, a to zejména z lexikologie a etymologie, ale také z jiných vědních oborů (geografie, historie, sociologie aj.). Právě kvůli těmto nelingvistickým metodám byla často považována za pomocnou vědu topografickou, historickou, sociologickou a dokonce ve Francii i za estetickou.²⁹

Rudolf Šrámek, přední představitel onomastiky a profesor Masarykovy univerzity v Brně, ale chápe onomastiku jako nauku o vzniku a fungování propriálních pojmenovacích soustav a o jejich realizacích v konkrétních časových, místních a společenských podmínkách a také jako nauku o konkrétních prvcích těchto soustav.³⁰

S nesprávným zařazením onomastiky, jakožto své pomocné disciplíny věd historických, geografických a jiných, se shoduje i A. V. Superanská, která se domnívá, že propria jsou především slova a jako taková tedy musí spadat především do lingvistiky. A to i přes to, že je onomastika pro mnoho věd důležitou a nepostradatelnou součástí, která daný materiál analyzuje svými lingvistickými metodami.³¹

Onomastika je tedy i přes značný podíl mimojazykových metod úplnou a nedílnou součástí lingvistiky a je jednou z disciplín.

²⁸ Суперанская, А.В.: Общая теория имени собственного, s. 98-100

²⁹ Srov. Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky, s. 50

³⁰ Srov. tamtéž, s. 50

³¹ Суперанская, А.В.: Общая теория имени собственного, s.5, 7-8

3 TOPONOMASTIKA

Vlastními jmény zeměpisných objektů (toponym), ať už přírodních nebo uměle člověkem vytvořených, se zabývá toponomastika, která je součástí onomastiky.

Jsou to vlastní jména, která člověk dával přírodním objektům, které již poznal, a svým osídleným územím nebo jiným útvarům v krajině, které vytvořil. Toponyma se tak stala nedílnou a velmi důležitou součástí přírodních objektů a lidských sídlišť, a proto je nelze od těchto objektů oddělovat.³²

Zeměpisná jména jsou významným zdrojem poznání národních dějin, a to především proto, že nám dokládají již zaniklé formy společenského a hospodářského života. Jména lesů a polí nám říkají, kde dříve stávaly osady, které dnes již na mapě nenajdeme, z toponym se také dozvídáme, kde byly rozšířeny určité druhy rostlin, stromů nebo zvířat, nebo kde například dříve vedly staré obchodní stezky. Jsou tedy významnou měrou spojena s osudem národa a jeho jazyka, a právě proto bychom toponomastiku neměli opomíjet jakožto druhořadou disciplínu.³³

3.1 Kategorizace toponomastiky

V knize V. Šmilauera Úvod do toponomastiky³⁴ lze najít základní rozdělení toponomastiky, která se diferencuje do tří velkých skupin, a to:

- a) choronyma, tj. jména částí světa, oblastí, států, zemí, krajin, krajů, okresů nebo jiných správních jednotek,
- b) oikonyma, tedy jména místní, tzn. všechna jména lidských sídlišť a jejich částí, obcí, osad, místních částí (mlýny, myslivny, hájovny, turistické chaty atp.), význačných staveb (hady, zámky, kostely, hostince aj.), jednotlivých domů, ulic, náměstí, nábřeží, mostů, sadů atp.,
- c) jména pomístní, anoikonyma, která lze dále dělit na hydronyma (tj. názvy moří, jezer, rybníků, studánek, pramenů, řek, potoků, vodních nádrží, průplavů aj.), oronyma, tedy jména tvarů členitosti zemského povrchu (tzn. hory, vrchoviny, pohoří, hřbety, sedla, úbočí a údolí, roviny, nížiny, ostrovy

³² Srov. Šmilauer, V.: Osídlení Čech ve světle místních jmen, s. 5-6

³³ Srov. Kolektiv pracovníků ÚJČ, Čeština všední i nevšední, s. 403-405

³⁴ Srov. Šmilauer, V.: Úvod do toponomastiky, s. 9-11

a poloostrovy atp.), mikrotoponyma, tj. jména traťová nebo též jména pozemků (tzn. parcely, pozemkové tratě, pastviny, polesí, obory, lesní oddělení aj.), jména drobných přírodních útvarů (skály, jeskyně...), jména jednotlivých předmětů (tzn. významné stromy, boží muka, pomníky, kapličky, mohyly atd.) a jména komunikací (cesty, železnice, přístavy aj.).

Dalším dělením, které je z důvodu jeho nepřesné použitelnosti v praxi spíše pomocným, je na pomístní jména přírodní, tj. vyvýšeniny, ostrovy, řeky aj., a na kulturní. Jména mohou být též přímá (*Židova strouha*, tzn. označení dané strouhy) a nepřímá (*Za Židovou strouhou* jako pojmenování např. pole). U pomístních jmen se někdy může lišit i podoba, a to lidová, která je zpravidla vytvořena spontánně, a oficiální, tedy podoba často umělá.

Zajímavá je i různá interpretace kategorizace místních jmen. V knize A. V. Superanské³⁵ se uvádí několik z nich. František Palacký rozdělil slovanská toponyma do dvou základních skupin - názvy odvozené od zakladatelů a vládců a názvy odvozené od přírodních podmínek.

Zcela jinak vidí kategorizaci T. Wojciechowski, která místní jména roztrídil hned na pět kategorií:

1. topografická, která reflektují buďto topografické vlastnosti objektu, lidskou práci nebo specifika obyvatel.
2. názvy vzniklé od jmen potomků,
3. názvy odrážející osobní vlastnosti člověka,
4. názvy, v kterých se zrcadlí určitá lidská práce,
5. názvy rodové (od přízvisek obyvatel).

Podle K. Moszyńského klasifikace toponym vypadá následovně:

1. názvy odvozené od přírodních podmínek,
2. názvy neodvozené od přírodních podmínek,
3. názvy dvouznačné (ty zahrnují obě výše zmíněné skupiny),
4. názvy nejasné.

³⁵ Srov. Суперанская, А.В.: *Общая теория имени собственного*, s. 149-151

Toponymy ale už z více lingvistického hlediska se zabýval i F. Miklošič, který místní jména rozdělil do základních dvou skupin.

1. Toponyma odvozená od jmen lidí, kde lze ještě vydělit dvě podkategorie, a to jména odvozená od podstatných jmen a od přídavných.
2. Názvy odvozené od ostatních skutečností. Zde Miklošič vyděluje deset podskupin podle toho, od čeho jsou odvozena: a) země, b) vody, c) flory, d) fauny, e) barev, f) staveb a budov, g) jiné lidské činnosti, h) pracovních nástrojů a náradí, i) etnické příslušnosti a j) politické situace.

Z čistě lingvistického hlediska se kategorizací věnovali P. Skok, proto i jeho dělení je zcela jiné, a sice:

1. přídavná jména,
2. substantivizovaná apelativa (tzn. přídavná jména, která přešla k podstatným jménům),
3. toponymická přídavná jména,
4. předložkové, příponové a složené názvy.

Jak je tedy zjevné, klasifikace místních vlastních jmen může být pojata jak z filologického hlediska, tak i historického, sociálního, kulturního a jiného. Z čehož vyplývá, že toponomastika není čistě lingvistickou disciplínou, ale zároveň doplňuje a prohlubuje znalosti jiných vědních disciplín, kterých je nedílnou součástí. Tím se ve své práci zabývám ještě níže.

3.2 Dvojí stránka toponomastické práce

Jména zeměpisná - toponyma, nelze studovat čistě jazykově, ale je zapotřebí mít všestranné znalosti o daném objektu a těch, kdo jméno dávají a užívají. To znamená, že toponyma musíme zkoumat i ze stránky historické, a ne pouze filologické. Tato dvojí stránka toponomastických studií se ale v různých zemích uplatňuje rozdílně. To je dáno především vývojem země; pokud se země vyvíjela klidně, beze sporů, válek a invazí, patrně se i její jména nepříliš změnila, jak tomu je například ve Švédsku - zemi

s nejvyvinutější onomastikou. Zde byly toponomastické práce zpočátku pojaty spíše jazykově a až později došlo i k historickým studiím. Naopak je tomu kupříkladu v Německu, které za celou svoji historii prošlo bouřlivým vývojem a velkými změnami a můžeme se tedy setkat se jmény keltskými, římskými, slovanskými, pruskými aj. Je tedy patrné, že zápisy jsou mnohem starší a proto byla uplatňována nejdříve stránka historická, později ale došlo k silnému zdůraznění jazykové stránky. Tento příklad nám nepochybně ukazuje, že obě stránky toponomastiky, historická i filologická, musí být vyváženy. Zeměpisné jméno tedy není jen komplex hlásek³⁶, ale „srostlo s objektem, který označuje, zrcadlí se v něm kus dějin tohoto objektu a kus duše těch, kdo jej pojmenovali a pojmenování užívali.“³⁷

3.3 Význam toponomastiky

Jak už bylo zmíněno výše, toponomastika přináší bohatý užitek mnoha vědám. Jazykovědě doplňuje, rozšiřuje a prohlubuje znalosti o vývoji jazyka především po hláskoslovné a slovníkové stránce, protože zeměpisná jména jsou časově i místně fixovaná a často sahají před počátek souvislých literárních památek. U zaniklých národů jsou toponyma mnohdy jediným svědectvím o jejich jazyku. Dějepisu je toponomastika nápomocná při zjišťování způsobu a postupu osídlení a jeho sociálních a hospodářských změnách. Pro zeměpis, zejména pro kartografii je nepostradatelnou součástí, protože vytváří charakter jednotlivých oblastí lidského osídlení a jejich jmen. Toponomastické prvky a postupy lze ale nalézt i v mnoha jiných vědách, např. archeologii, národopisu nebo geobotanice.³⁸ „Jde v ní o více než o pomoc při řešení jednotlivých otázek jazykovědných, historických, geografických, jde v ní o významnou účast při poznávání vývoje lidské a národní společnosti v celé jeho složitosti a mnohostrannosti, ve všech mnohonásobných vztazích člověka k zemi.“³⁹

³⁶ Srov. Šmilauer, V.: Úvod do toponomastiky, s. 11-12

³⁷ tamtéž, s. 12

³⁸ Srov. tamtéž, s. 192-193

³⁹ Tamtéž, s. 193

3.4 Původ a historie místních jmen

Z kronik, listin a legend je patrné, že místní jména patří k nejstarším dochovaným památkám jazyka. Už s prvním osídlením se začala objevovat první místní jména, protože co je pojmenováno, stává se pro lid realitou a je to možné i zachytit historicky ve spisech. Jak se ale postupně společnost začala diferencovat, rostly stále větší nároky na vytvoření pevné soustavy toponym, a to nejen pro státní správu, soudnictví, právní a ekonomické vztahy, ale promítaly se v nich i poměry sociální a kulturní. První slovanské obyvatelstvo, které přišlo na dané území, přejímalo zprvu jména neslovanská, zejména jména přírodních objektů jako řek, hor aj. Proti tomu u jmen lidských sídlišť pozorujeme přejímání z neslovanských jazyků, převážně z němčiny (zejména v době německé městské kolonizace ve 13. století). Ale nejen z ní. Častým jevem bylo i přenesení jména z objektu, resp. jeho vlastníka (př. *město Šternberk* pochází od vlastníka stejnojmenného hradu, českého rodu Šternberků). Významné v pojmenovávání bylo i to, že obyvatelstvo si přejatá slova vždy přizpůsobovala svému jazyku a vytvářela tak často zcela nová toponyma. V průběhu historie země se pak jméno mohlo ještě nesčetněkrát změnit, například zásahem ideologie nebo změnou režimu. Je tedy patrné, jak jsou zeměpisná pojmenování, a místní jména zvláště, poutána k historii dané země a co vše se v nich odráží.⁴⁰

⁴⁰ Srov. Polívková, A.: Naše místní jména a jak jich užívat, s. 12-14

4 PETROHRAD (Санкт-Петербург)

Petrohrad (oficiálně Sankt-Petěrburg, dříve Leningrad či Petrograd) leží v severozápadní části Ruska při ústí řeky Něvy do Finského zálivu, který je součástí Baltského moře. Se svými téměř 5 miliony obyvatel je druhým největším městem Ruska. Je hlavním městem Leningradské oblasti a Severozápadního federálního okruhu.

Sankt-Petěrburg, který v roce 1703 založil Petr Veliký, byl déle než dvě století (1712-1917) hlavním městem Ruského impéria. Dodnes, a to nejen díky mnoha památkám Světového dědictví UNESCO, je střediskem kultury celého Ruska a jedním z jeho nejvýznamnějších přístavů.⁴¹

4.1 Název

Během celé historie města se jeho název několikrát změnil. Při svém založení v r. 1703 Petrem Velikým dostalo jméno Sankt-Pitěr-Burch (Санкт-Питер-Бурх). Mohlo by se zdát, že Petr I. pojmenoval po sobě. Název ale pochází od apoštola Petra, patrona Petrohradu. Po několika letech se však ujal poněmčený název Sankt-Petěrburg (Санкт-Петербург). V letech 1914–1924 se město oficiálně nazývalo Petrograd (Петроград) a po smrti V. I. Lenina (1924) bylo 26. ledna přejmenováno na Leningrad (Ленинград). Po rozpadu Sovětského svazu (1991) se město opět vrátilo k dřívějšímu oficiálnímu názvu Sankt-Petěrburg (u místních obyvatel se těší oblibě i hovorový název Pitěr - Питер).⁴²

4.2 Vznik a rozvoj města

4.2.1 Před vznikem Petrohradu

Sankt Petěrburg byl založen při ústí řeky Něvy do Finského zálivu na počátku 18. století. Něva tou dobou byla součástí významné obchodní vodní cesty mezi Skandinávií a Černým mořem. Těm, kteří tuto oblast kontrolovali a spravovali, se tudíž otevírala cesta do ruského vnitrozemí. Již na přelomu

⁴¹ Srov. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Petrohrad>

⁴² Srov. tamtéž

11. století se Rusové z Novgorodu usazovali v deltě Něvy a až do 16. století oblast kontrolovali.

Počátkem 17. století vtrhli do Ruska Švédové, obsadili území kolem Něvy a při soutoku řeky Ochtý a Něvy postavili pevnost Nienschantz, čímž mu odřízli přístup k Baltskému moři a tedy zabránili dalšímu obchodnímu styku s Evropou. Toto období Rusové nazývají Smuta, Смутное время.⁴³

4.2.2 Založení Petrohradu a jeho rozvoj v první polovině 18. stol.

Aby se Rusku znovu otevřel přístup k Evropě a obnovily se s ní styky, musel Petr Veliký dobýt něvskou deltu zpět. Započala tzv. Severní válka, která trvala od roku 1700 do roku 1721.⁴⁴ Během let 1702 až 1703 se ruským vojákům podařilo dobýt několik pevností (Noteburg, přejmenovaná Petrem na Schlüsselburg, a Nienschantz.) a oblast se opět dostávala pod jejich nadvládu. Pro lepší budoucí obranu oblasti byla blíže k moři na Zaječím ostrově v r. 1703 postavena nová pevnost - petropavlovská (podle katedrály svatého Petra a Pavla).⁴⁵ 27. květen 1703 je tedy považován za den založení města.

Petr Veliký začal město budovat doslova na bažinách. Půda byla promáčená, v oblasti byl nedostatek stavebního materiálu i pracovní síly. Město postupně začali budovat i v nepříznivých podmínkách povětšinou otroci nebo zajatci, které car dopravil ze všech koutů světa. I přesto se město rozvíjelo velmi rychle.⁴⁶

První část města se začala budovat u Petropavlovské pevnosti. Tady měl Petr svůj domek a tady také vyrostl chrám Nejsv. Trojice (dnes je již zničen) na dnešním Trojickém náměstí, někdejšímu centru celého města.⁴⁷ Druhý (levý) břeh se začal rozvíjet až o rok později, kde si car nechal vybudovat své letní sídlo – Letní sad (Летний сад).

Od roku 1713 se Petrohrad stal oficiálně hlavním městem carského Ruska a nahradil tak Moskvu. Měl rozhodující podíl na rozvoji ekonomických a kulturních kontaktů Ruska se západní Evropou. Město se velmi rychle rozvíjelo; „v roce 1725, kdy Petr zemřel, mělo jeho město na Něvě čtyřicet tisíc obyvatel (osmina ruského městského obyvatelstva) a procházelo tudy 90%

⁴³ Srov. <http://www.nichevo.euweb.cz/cesty/peterburg/>

⁴⁴ Srov. tamtéž

⁴⁵ Srov. Луппов, С. П.: История строительства Петербурга, s. 15

⁴⁶ Srov. <http://www.nichevo.euweb.cz/cesty/peterburg>

⁴⁷ Srov. Masters, T.: Petrohrad, s. 54

ruského zahraničního obchodu. Jižní břeh kolem Admirality se stal centrem pulzujícího města.⁴⁸

4.2.3 Další rozvoj města v 2. pol. 18. století a v 19. století

V letech 1756 - 1762 začala výstavba Zimního paláce pod vedením Itala Francesca Bartolomea Rastrelliho ve stylu ruského baroka. V této rozsáhlé stavbě, mající asi 1057 místností, žili vládcové Ruska až do roku 1917 a Kateřina II. zde měla svou rozsáhlou sbírku umění - základ dnešní Ermitáže. V polovině 18. století už byla struktura centra Petěrburgu podobná té dnešní.

V polovině 19. století už stály téměř všechny významné budovy a náměstí, které i dnes vévodí vzhledu centra Petěrburgu, jako Kazaňská katedrála na Něvském prospektu, Palácové náměstí před Zimním palácem, Isaakijevská katedrála, budova Admirality, budova Ruského muzea a náměstí Senátu s pomníkem Petra I., Alexandrovský sloup aj. Na Něvském prospektu se tehdy také objevilo první veřejné osvětlení v Rusku, nejdříve plynové, později elektrické. Na kraji města se začaly pomalu stavět průmyslové závody. V roce 1837 byla postavena první železnice dlouhá 25 km mezi Petěrburkem a Carským Selem (dnešní město Puškin), kde byla carská letní rezidence.⁴⁹

⁴⁸ Masters, T.: Petrohrad, s. 55

⁴⁹ Srov. <http://www.nichevo.euweb.cz/cesty/peterburg/>

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části mé bakalářské práce se zaměřím na klasifikaci více než 300 názvů ulic města Petrohradu, které následně zařadím do kategorií podle společných znaků jejich názvů. U každé kategorie vybírám většinou jen několik zástupců, protože některé z nich jsou velmi rozsáhlé. Zároveň ke každé skupině uvádím pár zajímavých faktů z historie nebo etymologie jedné vybrané ulice.

1 Názvy vzniklé od antroponym

Antroponyma, tedy vlastní osobní jména, jsou nejčastějším základem názvů ulic v Petrohradě. V 315 ulicích, které jsem vybrala, jich bylo obsaženo 118 a tyto názvy se tak staly nejpočetnější kategorií. Tato vlastní jména jsem ale ještě dál rozčlenila na šest podkategorií a to:

1.1 Názvy vzniklé od jmen válečných hrdinů nebo osob jinak spojených s válkou

Jména ulic se často dávala po významném admirálovi, generálovi či vojínovi z dob válečných, a to zejména z časů sovětských (Великая Отечественная война), kteří se povětšinou stali tzv. Герои Советского Союза. Jsou to například *Улица Адмирала Трибуна*, *Улица Зои Космодемьянской*, *Улица Черняховского*, *Уиковская улица*, *Улица Осипенко*, *Улица Солдата Корзуна* aj.

V názvech ulic se ale objevují i jména z Velké francouzské revoluce (*Улица Марата*) nebo ze Zimní, sovětsko-finské, války (*Улица Салова*), ale i jména jiných významných osobností, jako polského a amerického generála a velkého bojovníka za nezávislost Tadeusza Kościuski (*Улица Костюшко*) nebo jednoho z největších politických odpůrců Hitlera Ernsta Thälmana (*Улица Тельмана*).

Улица Салова⁵⁰

Ulice se na mapě Petrohradu objevila v roce 1896, ale v té době se jmenovala po majiteli domu č. 27 *Новомихайловская* a procházela od ulice *Волковский проспект* až do jedné z větví železnice *Витебская железная дорога* u domu č. 44. Roku 1911 byla rozdělena na dvě části, 2 nové ulice: *Михайловская* liční a *Новомихайловская* ulička. 26. prosince 1940 byly opět spojeny, ale protože v té době bylo v Petrohradě již mnoho ulic *Михайловская*, ulice dostala jméno od A. M. Салова. V průběhu dvaceti let se délka ulice zvětšila skoro dvojnásobně, a nyní vede až k ulici *Белградская* ulička.

Aleksandr Michajlovič Salov (1917 - 1940) byl sovětský střelec bojující v Zimní válce proti finským vojskům. Zde také 17. února 1940 utřil svou smrtící ránu jako teprve tříadvacetiletý velitel 50. střeleckého pluku. Byl těžce raněn při střetech s dělostřelectvem Finska a brzy nato zemřel.

1.2 Názvy vzniklé od jmen významných osobností z oblasti literatury

Celkem jsem našla 20 ulic se jmény osobností literatury, ať už to byl básník či dramatik. A nebyli to pouze velikáni jako A. S. Puškin (*Пушкинская* ulička), I. S. Turgeněv (*Тургеневский переулок*), A. Blok (*Улица Александра Блока*), M. J. Lermontov (*Лермонтовский переулок*) nebo S. A. Jesenin (*Улица Есенина*). Byli mezi nimi pro některé možná i méně známí spisovatelé, jako autorka prvního sovětského historického románu Olga Foršová (*Улица Ольги Форш*), N. G. Pomjalovskij (*Улица Помяловского*), kazašský básník Džambul Džabajev (*Переулок Джамбула*), gruzínský poeta Š. Rustaveli (*Улица Руставели*) aj. Našlo se i pár zástupců ze „západu“; český satirik a dramaturg J. Našek (*Улица Ярослава Гашека*) nebo německý spisovatel G. E. Lessing (*Аллея Лессинга*).

Улица Руставели

Ulice, nesoucí svůj název po gruzínském básníkovi 12. stol. Šotu Rustaveli, vznikla 24. října 1966 v Kalinovském rajónu. Nejdříve vedla od ulice *Пискаровский проспект* a končila u prospektu *Северный*, v 70. letech 20. stol.

⁵⁰ Srov. Ерофеев, А. Д., Владимирович А. Г.: Петербург в названиях улиц, s. 582-583

ale byla prodloužena až do prospektu *Гражданский* a dnes vede až k ulici *Суздальский проспект*.⁵¹

V roce 1966, kdy se slavilo 800. výročí od narození tohoto velikého gruzínského básníka, jehož nejznámějším dílem je epos *Muž v tygří kůži*, bylo na jeho počest přisvojeno ulici právě jméno Rustaveliho.⁵²

Jméno tohoto básníka můžeme najít ale i mimo Petěrburg. Jakožto hrdina jedné z republik Sovětského svazu byl oslavován i v městech dalších zemí. Například v Tbilisi, hlavním městě Gruzie, je po něm pojmenovaná ústřední ulice v centru města.⁵³

1.3 Názvy vzniklé od jmen významných osobností z oblasti vědy

V pojmenovávání ulic Sankt-Petěrburgu po osobnostech vědy se samozřejmě nemohlo zapomenout na ruského chemika a tvůrce periodické tabulky prvků D. I. Mendělejeva (*Менделеевская улица*), významného ruského fyziologa, psychologa a lékaře, nositele Nobelovy ceny I. P. Pavlova (*Улица Академика Павлова*) či prvního člověka ve vesmíru J. A. Gagarina (*Проспект Юрия Гагарина*), na které jsou Rusové náležitě pyšní.

Petrohradské ulice ale nesou názvy i po objeviteli žárovky A. N. Lodyginu (*Переулок Лодыгина*), biologovi a nositeli Nobelovy ceny I. I. Mečnikovovi (*Проспект Мечникова*), ruské matematice S. V. Kovalevské (*Улица Софьи Ковалевской*). Lze tu ale najít i zahraničního vědce (*Улица Рентгена*).

Проспект Юрия Гагарина⁵⁴

Během své historie byl tento prospekt několikrát prodloužen nebo přejmenován. Prospekt vznikl v roce 1914 a jmenoval se *Нарымский проспект* po vesnici Narym v Tomské oblasti. Nejprve vedl pouze do ulice *Крапинская* (dnes již tato ulice neexistuje, nacházela se ale přibližně v místě dnešní ulice *Улица Гастелло*), později se ale protáhla až k ulici *Куракина улица* (dnešní *Алзайская улица*) a vedly se spory o jejím přejmenování na *Шлейфертовская*

⁵¹ Srov. Ерофеев, А. Д., Владимирович А. Г.: Петербург в названиях улиц, s. 574

⁵² Srov. Горбачевич К. С., Хабло Е. П.: Почему так названы?, s. 218

⁵³ Srov. Ерофеев, А. Д., Владимирович А. Г.: Петербург в названиях улиц, s. 574

⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 734-735

улица podle majitele jednoho z domů. Návrh ale nakonec nebyl přijat. V r. 1957 byl prospekt opět prodloužen, a to až do ulice *Улица Орджоникидзе*.

Když 12. dubna 1961 rozhlas informoval o vůbec prvním letu člověka do vesmíru, kterým nebyl nikdo jiný než právě Jurij Gagarin, *Нарымский проспект* se během dvou dnů přejmenoval na *Проспект Юрия Гагарина*, na počest této velké události. Stalo se tak naposledy, kdy byla ulice pojmenována po dosud žijící osobě. Od října téhož roku to bylo nadále zakázáno Hlavním výborem Sovětského svazu. Gagarin se tak stal v mžiku Hrdinou Sovětského svazu a armádně povýšen hned o dvě hodnosti až na majora. Zemřel 27. března 1968 během tréninkového letu.

V 60. a 70. letech byla délka prospektu protažena ještě 2 krát; nejprve k ulici *Улица Ленсовета*, a v r. 1977 ještě dále až k ulici *Московское шоссе*. Jméno ale zůstalo nezměněno až do nynějších dob.

1.4 Názvy vzniklé od jmen významných osobností z oblasti umění

Další kategorií v názvech ulic jsou ty, které dostaly své jméno po významném umělci z kterékoliv oblasti. Dále jsem je rozdělila následovně:

- 1) malíři (*Улица Репина, Улица Сикейроса*),
- 2) architekti (*Переулок Кваренги, Улица Рубнева, Улица Ивана Фомина*),
- 3) skladatelé, muzikologové (*Проспект Римского-Корсакова, Улица Чайковского, Улица Шостаковича, Улица Рубинштейна, Улица Асафьева*)
- 4) herci (*Улица Черкасова, Улица Симонова*).

Celkem jsem našla dvanáct ulic nesoucí jméno umělců, z toho největší podskupinu tvořili skladatelé a muzikologové (5), dále architekti (3) a se shodným počtem zástupců (2) herci a malíři.

Переулок Кваренги

Переулок Кваренги se nachází mezi náměstím *Площадь Растрелли* a ulicí *Смольный проезд*, blízko Smolenské katedrály. Zpočátku byla ulička rovná bez jakýchkoliv zatáček a jmenovala se *Смольный переулок* (1821). Kolem r. 1830 ale změnila svůj ráz, zahrnula se a 30. 7. 1864 dostala nové jméno

– *Долгоруковский переулочек*, po jednom z vedoucích Smolného institutu. Starý název byl ale místními i nadále používán až do r. 1915. 6. října 1923 byla ulička přejmenována naposledy, a to na *Переулочек Зодчего Гваренги* (jedná se o pouhou transkripci jména stavitele), na počest významného italského stavitele, mistra klasicismu. Název uličky, *Переулочек Кваренги*, v současné a správné formě se užívá od r. 1939.⁵⁵

Giacomo Quarenghi se narodil roku 1744 v Itálii. V r. 1780 se přestěhoval do Petrohradu. V Rusku, kde našel svůj druhý domov, potom prožil celý zbytek života. Dodnes můžeme v Sankt-Petěrburgu a jeho perifériích najít kolem dvaceti budov, např. Smolnou katedrálu, divadlo Ermitáže, Akademii věd, Kateřinský institut (dnes budova Ruské národní knihovny) nebo Alexandrovský palác v Carském selu. Stavitel zemřel v r. 1817.⁵⁶

1.5 Názvy vzniklé od jmen dalších významných osobností

Do této skupiny jsem zařadila osoby, které nespádaly ani do jedné kategorie z výše uvedených, ale i přesto jsou významné a petrohradští po nich nechali pojmenovat některé ze svých ulic. Jsou to například první prezident Severního Vietnamu (Демократической Республики Вьетнам) Хо Ши Мин (*Улица Хошимина*), vychovatel Petra I. Velikého (*Зотовский проспект*), maďarský komunista Béla Kun (*Улица Бела Куна*), druhý kosmonaut Ruska, který se dostal do vesmíru G. S. Titov (*Улица Титова*) a jiní. Celkem početnou skupinu zde tvoří i ruští konstruktéři (*Улица Розинштейна, Туполева улица, Улица Шаврова, Улица Ильюшина...*).

Зотовский проспект⁵⁷

Проспект se na mapách Petrohradu objevil začátkem 20. století, ještě jako *Зотовская улица*. Проспекtem se stal až na počátku 30. let, kdy byl kvůli jeho velikosti nazýván jako *Зотовский переулочек*. I přes často se měnící status ulice, její jméno, dáno v čest památce vychovatele Petra I. Velikého Nikity Moisejeviče Zotova (1644 - 1718), zůstalo totožné.

⁵⁵ Srov. Ерофеев, А. Д., Владимирович А. Г.: Петербург в названиях улиц, s. 258

⁵⁶ Srov. Горбачевич К. С., Хабло Е. П.: Почему так названы?, s. 104

⁵⁷ Srov. Ерофеев, А. Д., Владимирович А. Г.: Петербург в названиях улиц, s. 220 - 221

Často se měnila i jeho poloha. Nejprve šel od ulice *Лапинский проспект* k ulici *Бироновская дорога* (dnes *Шатерная улица*), ale v r. 1970 se kvůli výstavbě krematoria musela odstranit část severněji ležící ulice *Шафировский проспект*, a proto se jižní částí ulice *Зотовский проспект* stala severní hranice ulice *Анисимовская дорога*. Nedávno také zmizela část prospektu od *Волго-Донский проспект* do ulice *Шафировский проспект*. Dnes jej můžeme najít mezi ulicemi *Анисимовская дорога* a *Волго-Донский проспект*.

Nikita se narodil do rodiny moskevského učitele Moiseje Zotova. V 70. letech 17. stol. se sám Nikita stal učitelem a vychovatelem, a to přímo careviče Petra, v té době ještě pětiletého. Během svého působení na carském dvoře jeho kariéra rychle stoupala, od vychovatele a učitele, přes blízkého rádce Petra i kanceláře generála, roku 1710 obdržel titul „hrabě“, až po státního fiskálního úředníka.

1.6 Názvy vzniklé od jmen majitelů domů nebo půdy

Poměrně velkou skupiny tvoří ulice, které dostaly své jméno po majiteli domů nebo pozemku, půdy, které se nacházely na dané ulici. Z mého výběru 315 ulic jich bylo právě 27. Z nich 16 bylo nazváno po majiteli domu (*Абросимова улица*, *Рашетова улица*, *Плуталова улица*, *Зарубинская улица*...) a 11 po majiteli půdy, pozemku (*Зубковская улица*, *Сегалева улица*, *Ракитовская улица*, *Новоорловская улица*...). Onen vlastník byl buďto jeden z prvních v ulici nebo se určitým činem stal významným, a tak po něm nechali pojmenovat ulici.

Абросимова улица

Je jedna z nejkratších v Petrohradě, nachází se mezi ulicemi *Большеохтинский проспект* a *Среднеохтинский проспект*, přičemž její konec v tomto místě nelze s přesností najít - ulice se postupně vytrácí.⁵⁸

Její jméno vzniklo v r. 1828 a pochází od vlastníka jednoho z domů Semena Abrosimoviča Abrosimova. Jeho předkem byl tesař Admirálského úřadu, a právě těm se podle rozkazu Petra Velikého přidělovala část půdy na řece Ochtě. Semena, vyrůstajíc v tesařské rodině, později založil firmu, která

⁵⁸ Srov. Горбачевич К. С., Хаблю Е. П.: Почему так названы?, s. 11

se zaměřovala na dřevařskou a řezbářskou práci. Některé z jeho zakázek byli dokonce ze Zimního paláce. Firma se brzy stala velmi úspěšnou a získala nemálo ocenění v Rusku i v zahraničí.⁵⁹

2 Názvy vzniklé od toponym

Pro lidstvo nejsou významní pouze lidé, ale i zeměpisné objekty (toponyma), ať už jsou přírodního nebo umělého charakteru, kterých si cení a rádi po nich pojmenovávají své ulice. Svědčí o tom i fakt, že pojmenování po toponymech se stalo druhou nejpočetnější skupinou se 128 zástupci. Nejčastěji jsou ulice Petrohradu pojmenovány po oikonymech (názvech měst, osad nebo konkrétních domů) a anoikonymech, a to zejména po hydronymech a oronymech.

2.1 Názvy vzniklé od oikonym

Jak už jsem popsala výše, oikonyma, tedy vlastní jména místní, jsou názvy obydlených objektů a míst, tj. názvy měst, jejich periferií, osad, jednotlivých domů aj. Pro velký počet ulic (105) v Petrohradě, spadající do této kategorie, jsem je rozdělila na dvě základní skupiny, a to:

2.1.1 Názvy města, sídel:

- a) **Ruská oikonyma** – ta tvoří větší část (39 ulic) názvů celé této skupiny. Jsou to města jak z evropské části Ruska (*Воронежская улица, Псковская улица, Мончегорская улица, Касимовская улица, Олонецкая улица, Калязинская улица...*), kterých je samozřejmě více už jen proto, že i samotný Petrohrad leží v této části; tak i města z ruské části (*Новосибирская улица, Омская улица, Уфимская улица, Челябинская улица, Тобольская улица...*).

Мончегорская улица⁶⁰

Мончегорская улица prochází od ulice *Большой проспект* do ulice *Малый проспект* v Petrohradském rajónu. Vznikla kolem roku

⁵⁹ Srov. Ерофеев, А. Д., Владимирович А. Г.: Петербург в названиях улиц, s. 3

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 418

1798, kdy nesla název *Первая улица* a byla jednou ze sedmi číselných ulic, které šly kolmo k ulici *Большой проспект*.

Až 20. ledna 1858 změnila své jméno a jmenovala se *Павловская улица* (po ruském městu Pavlovsku, 25 km jižně od Petrohradu). V té době se většina číselných ulic přejmenovala a dostala název po sídlech Petrohradské gubernie.

Později se ale zjistilo, že už jedna Pavlovská ulice ve městě existuje a aby se zamezilo duplikujícím názvům ulic, 26. 12. 1940 byl název *Павловская улица* zaměněn na *Мончегорская улица* podle jiného z ruských měst Mončegorsku v Murmanské oblasti. Výběr tohoto města ale nebyl náhodný; město Mončegorsk, založené v 1934 roce, bylo stavěno právě podle plánů leningradských architektů.

b) Cizí názvy – jedná se nejen o města zemí bývalého Sovětského svazu jako Ukrajina, Bělorusko nebo pobaltské státy, ale i Polsko, Československo aj. (*Варшавская улица, Минский переулок, Пражская улица, Рижская улица, Ташкентская улица, Тбилисская улица...*), stejně tak ale také více exotická, například Kuba nebo Velká Británie (*Улица Сантьяго-Де-Куба, Манчестерская улица*).

Улица Сантьяго-Де-Куба

Ulici najdeme mezi prospekty *Северный проспект* a *Проспект Луначарского*. Nejprve se jmenovala *Больничный переулок* podle zdravotnického komplexu budov, který tam stál. V roce 1978 byla ulička přejmenována na *Улица Сантьяго-Де-Куба*, v čest bratrského kubánského města.⁶¹

Santiago de Cuba, město svatého Jakuba, bylo založeno v roce 1514 po invazi Španělů na ostrov Kuba. Dnes je druhým největším městem Kuby, hned po jejím hlavním městě Havaně, a zároveň

⁶¹ Srov. Горбачевич К. С., Хаблю Е. П.: Почему так названы?, s. 223

důležitým průmyslovým a kulturním centrem a významným přístavem.⁶²

2.1.2 Názvy budov, firem, institucí:

Až 35 ulic Petrohradu je pojmenovaných po nějaké budově, instituci či firmě. Jsou to například závody na výrobu či zpracování porcelánu (*Фарфоровская улица*), skla (*Стеклянная улица*), soli (*Соляной переулок*), svíček (*Свечной переулок*), cukru (*Сахарный переулок*), mouky (*Мучной переулок*), másla (*Масляный переулок*) nebo i automobilů (*Автомобильная улица*).

Z institucí, které se na ulici nacházely, jsou to školky, školy, akademie, fakulty vysokých škol, dětské domovy nebo ubytovny, léčebny aj. (*Филологический переулок*, *Студенческая улица*, *Санаторная аллея*, *Детский переулок*, *Эмануиловская улица*).

Tato oikonyma ale nemusela stát pouze v dané ulici, někdy ulice nesla název i po jiné významné budově, jako letišti (*Шереметьевская улица*, *Домодедовская улица*) nebo po sovětském kosmodromu (*Байконурская улица*).

Фарфоровская улица

Фарфоровская улица leží v Něvské oblasti a prochází od ulice *Улица Бабушкина* do ulice *Улица Седова*. Na jejím konci je zároveň vlaková zastávka *Фарфоровская*.⁶³

Svůj první název, *Большая Щемиловская*, dostala roku 1896 a pochází od obce *Щемиловка*, která se tak jmenuje podle stejnojmenné, dnes již neexistující řese. O rok později byla ulice přejmenována na *Большая Щемиловка* a byla mnohem delší, než jak ji známe dnes. V 30. letech 20. stol. byla část u železnice zrušena a ulice dostala opět nový název – *Улица Седова*, na počest polárního vědeckého pracovníka Georgija Sedova. Jelikož ale už jedna ulice tento název měla, ve 40. letech byla *Седовая улица* naposledy přejmenována, a to na ulici *Фарфоровская*, podle nedaleko se nacházejícího významného

⁶² Srov. Ерофеев, А. Д., Владимирович А. Г.: Петербург в названиях улиц, s. 585

⁶³ Srov. Горбачевич К. С., Хаблю Е. П.: Почему так названы?, s. 260

podniku na zpracování porcelánu, známým také jako Ломоносовский фарфоровый завод.⁶⁴

2.2 Jména ulic vzniklá od anoikonum

Ulic, nesoucích své jméno po anoikonumu, jsem našla 23 a dále jsem je rozdělila do 2 podskupin, podle druhu anoikonumu:

2.2.1 Hydronyma:

Hydronyma, tj. názvy moří, jezer, rybníků, řek, potoků, vodních nádrží, průplavů aj. tvoří převážnou část anoikonymických názvů ulic v Petrohradě. Inspirací jim byly například ruské řeky Lena (*Ленская улица*), přítok Volhy Kama (*Камская улица*), Don (*Донская улица*), Dněpr (*Днепровский переулок*), Amur (*Амурская улица*), Ural (*Уральская улица*) atd., nebo řeky Petrohradu, jako Ochta (*Большеохтинский проспект*), Malá Ochta (*Малоохтинский проспект*), Murzinka (*Мурзинская улица*), Ždanovka (*Ждановская улица*), Karpovka (*Карповский переулок*) aj. Petrohradské ulice nesou název i po mořích (*Азовская улица*) či jezerech (*Суздальский проспект*, *Долгоозёрная улица*).

Амурская улица⁶⁵

Tato menší ulice začíná u ulice *Проспект непокоренных* a jde dál po západní straně Piskarevského hřbitova. Vznikla počátkem 20. století a jmenovala se *Елизаветинская улица* podle majitelky půdy. Ale protože v Petrohradě už bylo několik ulic se stejným jménem, tak ulici *Елизаветинская* dali jméno *Амурская*. V té době se často petrohradským ulicím dávalo jméno po řekách Sovětského svazu. Do dnešních dob se ale ne všechny dochovaly.

2.2.2 Oronyma:

Kromě hydronym dostaly ulice svá jména též po tvarech členitosti zemského povrchu, tzn. po horách, pohořích, údolích, rovinách, nížinách, ostrovech a poloostrovech aj., tak zvaných oronymech. Z horských masívů to jsou Alpy (*Альпинский переулок*), Karpaty (*Карпатская улица*) či pohoří

⁶⁴ Srov. Ерофеев, А. Д., Владимирович А. Г.: Петербург в названиях улиц, s. 677 - 678

⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 26

Altaj (*Алтайская улица*), z poloostrovů například švédský Hanko (*Гангутская улица*).

Гангутская улица

Ulicí *Гангутская* najdeme mezi řekou Fontánkou a ulicí *Гагаринская*. Na plánu města z 18. století ji nalezneme jako *Улица бывшего Пустого Рынка* nebo později jako *Переулок Пустой Рынок*. Dříve právě v těchto místech, ihned po založení města, stálo malé náměstí, které sloužilo k obchodu. Počátkem 19. století se ulice nazývala *Рыночная*. 31. 7. 1950, kdy už trh neexistoval, byla přejmenována a své jméno, *Гангутская улица*, má až dodnes.⁶⁶

Tento nový název je připomínkou na vojenské vítězství ruského námořnictva nad Švédy u poloostrova Gangut (dnešní Hanko) 27. 7. 1714 v Severní válce.⁶⁷

3 Názvy ulic vzniklé od názvů činnosti nebo profese

Celkem 23 ulic z mého výběru má svůj název po určité činnosti nebo profesi, která se zde provozovala, nebo na ulici alespoň bydleli ti, kteří ji vykonávali. V Sankt-Petěrburgu se tak můžeme setkat s ulicemi jako *Поварской переулок*, kde bydleli kuchaři carské kuchyně, *Пушкарская улица* pojmenovaná podle dělostřelců nebo *Солдатский переулок*, kdy zde ve druhé polovině 18. stol. bydleli vojáci Preobraženského pluku. V ulici *Столярный переулок* žili v době jejího vzniku stolaři a tkalci v ulici nazývané *Улица ткачей*. Na jedné z ulic na počátku 20. let započala výstavba lodí - odtud potom název *Карабельная улица*. *Гончарная улица* byla pojmenována podle hrnčírů (гончарей), žijících a provozujících svoji činnost právě v této ulici, a *Перекупной переулок* zase podle překupníků, kterých žilo nejvíce právě zde.

V ulici *Суконная улица* se obchodovalo s plátnem (сукном), v ulici *Курятная улица* obchodovali s kurem domácím a jiným ptactvem, se stavebním nářadím v ulici *Инструментальная линия* a s řemeslnými výrobky na ulici *Кустарная*. Zato na ulici *Торговый переулок* se obchodovalo se vším, ať už to byly průmyslové nebo potravinářské výrobky.

⁶⁶ Srov. Ерофеев, А. Д., Владимирович А. Г.: Петербург в названиях улиц, s. 118

⁶⁷ Srov. Горбачевич К. С., Хаблю Е. П.: Почему так названы?, s. 56

Поварской переулок

V 18. století bylo území kolem dnešního náměstí *Владимировская площадь* vyčleněno pro sloužící, kteří si zde postavili své osady. Takže například *Поварской переулок* hovoří o tom, že zde žili kuchaři carské kuchyně. Spojují se zde dvě ulice: *Стремянная улица* a *Колокольская улица*.⁶⁸

I přesto, že tento název patří k jednomu z nejstarších, není jejím prvním. Nejprve se jmenovala *Басманная улица* - toto jméno však zůstalo spíše jen v dokumentech a mapách. Současný název se objevil v r. 1776 a zůstal až do roku 1846, kdy se ulici změnil status na *Поварской переулок*.⁶⁹

4 Názvy ulic podle své polohy

Jednou z další kategorií jsou ulice, které mají svůj název podle místa, kde se nacházejí. *Лесопарковая улица* prochází severním krajem Poročovského lesoparku, *Межозёрная улица* spojuje dvě jezera – Нижнее и Среднее, *Минеральная улица* se nachází nedaleko od Polstrovských pramenů minerálních vod. V městské části Ozerki leží *Озерковский переулок*, *Речная улица* vede až k Nové řece a například *Подгорная улица* dostala své jméno po nedaleké hoře Poklony, která se tyčí nad ulicí.

Některé z ulic dostaly svůj název od vlastnosti půdy, na které se nacházejí: *Благодатная улица* byla založena na velmi dobré půdě, blahodárné (благодатный) pro zemědělství, základy ulice *Болотная* byly postaveny na blátě a *Песковский переулок* zase na písčité půdě.

Do této kategorie lze zařadit i názvy ulic podle toho, co na nich rostlo, a to buď stromy (*Липовая аллея* - lípa, *Ольховая улица* - olše, *Вязовая улица* - jilm, *Кленовая улица* - javor) nebo rostliny (*Камышовая улица* – rákos, *Васильковая улица* – chrpa). Nebo se na nich též rozprostíraly (*Огородный переулок* – zahrádka, *Торфяная дорога* – rašeliniště, *Боровая улица* - borový les).

⁶⁸ Srov. Горбачевич К. С., Хаблю Е. П.: Почему так названы?, s. 196

⁶⁹ Srov. Ерофеев, А. Д., Владимирович А. Г.: Петербург в названиях улиц, s. 513

Благодатная Улица

Inspirací pro název ulice z roku 1906 byla půda bohatá na živiny a blahodárna (благодатная) pro zemědělství, na které je postavena.

Nejprve se ale jmenovala *Благодатный переулок* a šla od ulice *Московское шоссе* (dnes *Московский проспект*) až do ulice *Свеаборская улица*. Jak se postupně zástavba zvětšovala, ulice byla prodloužena na jednu stranu do ulice *Варшавская улица* a na druhou do ulice *Нарымский проспект* (půdní *Проспект Юрия Гагарина*). Část, jdoucí od ulice *Варшавская* do ulice *Кубинский проспект*, byla nazvána *Ново-Благодатный переулок*.⁷⁰ V roce 1962 byly ale obě spojeny a byla vytvořena jedna hlavní, kterou pojmenovali *Благодатная улица*. Prochází od ulice *Кубинская* do ulice *Витебский проспект*. Skoro celá zástavba je dnes už nová, kromě jednoho domu u ulice *Московский проспект*.⁷¹

5 Ulice nesoucí název významné události

Ulice nemusí dostat svoje jméno pouze po nějakém konkrétním objektu. Mnohé z ulic Petrohradu nesou název po významné události, která se v Rusku udála a lidé na ni nezapomínají. Často šlo o osvobození města, jako např. běloruské město Pinsk bylo v roce 1944 osvobozeno od německo-fašistických vojsk (*Пинский переулок*) a roku 1943 ukrajinská města Melitopol (*Мелитопольский переулок*) či Starobelsk (*Старобельская улица*), které se tak stalo prvním osvobozeným městem na Ukrajině. Lidé si ale připomínají i další události jinak spojené se sovětskými časy a obléháním Leningradu (*Авангардная улица, Баррикадная улица, Оборонная улица...*). V názvech ulic lze ale najít i radostné chvíle (*Первомайская улица, Вербная улица*).

Авангардная улица

V roce 1964 byly tři menší ulice na jihozápadě města spojeny v jednu velkou magistrálu, která dostala název *Авангардная улица*. Dnes ji můžeme

⁷⁰ Srov. Ерофеев, А. Д., Владимирович А. Г.: Петербург в названиях улиц, s. 59

⁷¹ Srov. tamtéž, s. 33

najít mezi ulicí *Улица Чекистов* a prospektem *Проспект Народного Ополчения*.⁷²

Ulice se od ostatních v oblasti liší velkým množstvím zatáček, v jednom místě se dokonce protíná s ulicí *Андреевский переулочок*. Je to dáno právě i oním spojením třech malých ulic.

První z nich a zároveň největší je *Улица Ленина*. Začíná u prospektu *Рабочий проспект* (dnešní *Проспект Народного Ополчения*), východně od nynějšího domu č. 209 a dále jde na sever až k ulici *Больничный переулочок* (dnes *Улица Чекистов*). A právě odtud získala svůj první úsek: od ulice *Чекистов* až po dům č. 11.

Druhá ulice – *Полежаевская улица* se nacházela blízko ulice *Ленина* a své jméno dostala podle nedalekého Poležajevského parku (dnes se rozprostírá mezi vesnicí *Лигово* a ulicí *Проспект Маршала Жукова*), který vznikl už v 19. století a je nazván po jeho majiteli Dmitriju Michajloviču Poležajevu. Dnes můžeme její zbytek najít mezi domy č. 17 až 21 na ulici *Авангардная*.

Poslední, třetí ulice, *Улица Коммуны*, má svůj počátek u ulice *Рабочий проспект* a šla paralelně s ulicí *Красносельское шоссе*, kde se prudce stáčela na západ, protínala ulici *Проспект Володарского* (nyní *Улица Партизана Германа*) a končila u dnes již neexistujícího prospektu *Проспект Льва Толстого*. *Улица Коммуны* dnes tvoří konec ulice *Авангардная улица*, tj. od domu č. 45 až do ulice *Проспект Народного Ополчения*.

V 60. letech 20. století, kdy došlo k velké přestavbě periferie Ligovo, dostalo mnoho ulic v této oblasti svůj název jakýmkoliv způsobem spojený s Velkou občanskou válkou. *Авангардная улица* svoje jméno získala jako upomínku na avantgardní vojenské jednotky, které bránili Leningrad v období jeho obléhání.⁷³

6 Názvy ulic podle své vlastnosti

V poslední kategorii jsou ulice, které získaly svůj název podle toho, jaké jsou její vlastnosti. Proto můžeme v Sankt-Petěrburgu nalézt ulice jako *Диагональная* (Úhlopříčná ulice), která oproti sousedním ulicím leží

⁷² Srov. Горбачевич К. С., Хаблю Е. П.: Почему так названы?, s. 11

⁷³ Srov. Ерофеев, А. Д., Владимирович А. Г.: Петербург в названиях улиц, s. 3 - 4

v protilehlém směru, šikmá ulice *Косая, Ломаная улица* (Křivá / Lomená ulice) s mnoha zatáčkami a proti ní zcela rovný, bez jakýchkoliv zákrutů, *Прямой проспект* (Rovný prospekt) a v neposlední řadě například *Раздельная улица* (Dělicí ulice), která od sebe rozděluje dvě území. Tento druh pojmenování ale není příliš častý, našla jsem pouze šest zástupců.

Прямой проспект⁷⁴

Проспект se nachází v Něvském rajónu, začíná u nevelké ulice *Переулок Матюшенко*, pokračuje dál kolem *Ивановская улица*, až k ulici *Бульвар Красных Зорь*. Dříve byla podstatně delší, končila až u ulice *Переулок Чеснокова* (dnes již neexistuje, ale nacházela se přibližně v místech dnešní ulice *Леснозаводская улица*).

Název prospektu je znám již od roku 1896 a vysvětluje se tím, že na rozdíl od okolních ulic byl tento prospekt naprosto rovný, bez jakýchkoliv zatáček.

⁷⁴ Srov. Ерофеев, А. Д., Владимирович А. Г.: Петербург в названиях улиц, s. 547

ZÁVĚR

Má bakalářská práce byla zaměřena na místní názvy ulic v Petrohradu, tedy na vznik a původ názvů ulic tohoto ruského města. Z důvodu jejich velkého množství (více jak 1800) ale bohužel nebylo možné se zabývat všemi. Proto jsem si dala za cíl excerpovat alespoň 300 petrohradských ulic, z kterých jsem poté samostatně vytvořila klasifikaci podle podobnosti znaků z hlediska historického, přírodního, kulturního.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Jelikož hlavním tématem jsou vlastní jména, věnovala jsem jim celou první kapitolu. Nejprve jsem je obecně definovala s odkazy na R. Šrámka a A. Polívkovou, a lehce nastínila jejich protiklad vůči jménům obecným (apelativům). Poté jsem se zabývala momentem jejich vzniku a užívání. Neopomenula jsem zmínit ani jejich funkce, z kterých mi poté vyplynula odlišnost, ale i vztah mezi propriální a apelativní sférou jazyka, kterému jsem věnovala celé dvě kapitoly. V neposlední řadě jsem se zaměřila na pojem onymie, tedy soubor všech proprií daného jazyka, a proces jejího vzniku.

Druhá velká kapitola je věnována onomastice, tedy vědě o vlastních jménech, a to nejen o jejím vzniku, rozvoji a hlavních představitelích, ale hlavně o jejím možném dělení a často také nesprávném zařazení či interpretaci. Zde jsem pracovala především s materiály našeho předního představitele onomastiky R. Šrámka a ruské lingvistky A. V. Superanské.

Jelikož názvy ulic nejsou pojem pouze onomastický, ale především toponomastický, zaměřila jsem se na tuto vědu, jednu ze subdisciplín onomastiky, ve třetí kapitole. I zde jsem uvedla několikero možné dělení toponomastiky, jak se na ni dívají jazykovědci z různých zemí, jako například V. Šmilauer, P. Skok, T. Wojciechowski, K. Moszyński aj. V rámci kapitoly jsem se zabývala i původem a historií místních jmen.

V závěru teoretické části mé práce jsem se věnovala samotnému městu Petrohrad, a to zejména jeho historií, původu názvu a ranými dějinami, ve kterých vznikl a formoval se Sankt-Petěrburg.

Pro mou praktickou část bylo nutné nejprve shromáždit a následně klasifikovat nejméně 300 názvů ulic. Po pečlivém nastudování jejich historie, jakožto i historie názvu, jsem je roztříдила do několika základních skupin, které jsem dále rozdělila ještě do dalších menších tříd, abych tak dosáhla komplexní, ucelené a podrobnější klasifikace mé excerpce. V každé kategorii jsem zároveň uvedla pár zástupců a pro upřesnění

a doplnění vybrala jednu ulici, kterou jsem popsala podrobněji, a to především z hlediska původu jejího názvu a měnící se polohy během historie.

Všech více jak 300 ulic jsem tedy rozdělila do 6 primárních skupin, podle toho, po čem byly pojmenovány, a to buď po antroponymech, toponymech, po činnosti nebo profesi provozované na dané ulici, po významné události nebo podle své polohy či vlastnosti. Dospěla jsem k následujícím závěrům: ulic s názvy po jiných antroponymech, tedy vlastních jmen osob, bylo celkem 118. Při tak velkém počtu lze názvy dále rozčlenit, a tedy názvů ulic po válčeném hrdinovi, generálovi či jiné osobě jakkoliv spojené s válkou bylo nejvíce ze všech, konkrétně 28. Ulice pojmenované po významné osobnosti z oblasti literatury jsem našla 20, z oblasti vědy 19 a umění 12, ať už se jednalo o malíře (2), architektky (3), skladatele a muzikology (5) nebo herce (2). Další skupinu tvořily ulice se jménem jiné významné osobnosti (prezidenti, významní komunisté, konstruktéři aj.) a celkem jsem jich tak napočítala 12. Poslední kategorií ulic, nesoucích svůj název po antroponymu, byly ulice pojmenované po majiteli půdy (11) nebo domu (16). Těch bylo dohromady 27.

Největší skupinou s počtem 128 byly ulice nazvané po toponymech, tedy vlastních jmen zeměpisných. Zde se vytvořily 2 podkategorie. První, větší část tvořily jména ulic po oikonymech, tj. vlastních jmen místních. Pro jejich velký počet (105) jsem je rozdělila na 2 podkategorie: města a sídla, kde ruských bylo 39 a cizích 30, a budovy, firmy a instituce, kde jsem napočítala až 35 zástupců. Do druhé toponymické části jsem zařadila všechny ulice, které dostaly svoje jméno po anoikonymech, tzn. vlastních jménech pomístních, ať už to bylo po hydronymu – řece, moři či jezeru (celkem 19), nebo oronymu, tedy hoře, horském masivu, poloostrovu aj. (4 zástupci).

Další skupinou byly ulice nesoucí název po činnosti či profesi, které se dříve v dané ulici provozovaly. Tento způsob pojmenování byl poměrně oblíbený, protože v mém excerpovaném materiálu jsem našla 23 ulic, které spadaly do této kategorie.

Čtvrtá skupina, s celkovým počtem 29, byly ulice, pojmenované podle své polohy, kde se ve městě nacházely a jak byly situovány. Do této kategorie jsem zařadila i ulice, které dostaly svůj název podle toho, co na nich rostlo nebo se na nich nacházelo, a také na jaké půdě byly vystavěny.

Zbylé 2 skupiny už byly poměrně menší. Ulic, které byly pojmenovány po významné události z historie, bylo jen 12. Poslední a zároveň nejmenší kategorií tvořily ulice nesoucí název podle toho, jakou měly či mají vlastnost, tedy zda jsou rovné, šikmé, diagonální atp. Celkem jsem jich napočítala pouze 6.

Ke své práci jsem zároveň připojila přílohy, obsahující abecední seznam excerpovaných 315 ulic, členění federálního města, tedy jeho městské části, dále pak tabulku a graf s vývojem populace ve městě, která byla pro formování města a výstavbu nových ulic zásadní, a v neposlední řadě také historické mapy a pohledy na město z první poloviny 18. stol.

Uvědomuji si, že kvůli velkému počtu ulic v Petrohradu nebylo možné sestavit úplnou a komplexní klasifikaci všech městských ulic. Nicméně i přes to jsem se snažila vytvořit systematický přehled základního rozdělení jmen ulic v Sankt-Petěrburgu. V budoucnu bych se ráda tomuto či podobnému tématu nadále věnovala, protože to byla práce velmi zajímavá, poučná a obohacující.

РЕЗЮМЕ

С приходом людей на необитаемую территорию началась постепенная колонизация и с ней, конечно, связано деление городов на кварталы и улицы, которым, для будущей дифференциации, начали даваться имена. Как уже известно из письменных памятников, топонимы, т. е. имена собственные, обозначающие названия географических объектов, являются одними из старейших сохранившихся памятников языка. В каждом названии улиц отражается история места или города, его социальные, политические или культурные особенности.

Данная бакалаврская дипломная работа описывает улицы города Санкт-Петербург, который находится в северо-западной части Российской Федерации, на берегу Финского залива Балтийского моря, в устье реки Невы. Цель моей работы заключается в анализе названий улиц Санкт-Петербурга. Для этой цели надо было собрать по крайней мере 300 названий петербургских улиц и последовательно разделить их на несколько групп, классифицирующих названия улиц с лингвистически-культурологической точки зрения. Одной из других целей является дать более подробное представление о количестве указанных названий, а также ознакомиться с историей Санкт-Петербурга и происхождением названий его улиц.

Моя бакалаврская работа состоит из двух частей: теоретической и практической. Теоретическую часть можно разделить на четыре главных раздела.

В первом разделе речь идёт об именах собственных в общем, одновременно с тем о моменте их возникновения и использования, функциях, из которых вытекает заметное отличие имён собственных от имён нарицательных. Имена собственные обозначают индивидуальные объекты и тесно с ними связаны. Наоборот, имена нарицательные дают объектам общее значение. Соотношение между ними называется онимизацией или деонимизацией, в зависимости от направления. Я не забыла рассмотреть также онимику и процессе её возникновения. Этот термин обозначает совокупность всех имен собственных в каком-либо языке.

Второй раздел посвящен ономастике, научной дисциплине, занимающейся образованием, развитием и функцией собственных имён. В той же главе в её

подразделе я описываю возникновение ономастики, её дальнейшее развитие и главных исследователей, как, например, А. Профоус, В. Шмилауэр, Р. Шрамек, М. Кнаппова и др. Эта наука начала формироваться в первой половине 20-ого века благодаря множеству международных конгрессов. Существует несколько классификаций ономастики. Она подразделяется на отдельные науки, изучающие определённые собственные имена. Имена собственные делятся, например, на топонимы, антропонимы, зоонимы, фитонимы и т.п.

В третьем разделе я занимаюсь топономастикой, наукой о топонимах, т. е. именах собственных, обозначающих названия географических объектов, которая является составной частью ономастики. Большое внимание я уделила возможным классификациям топономастики, как её видят лингвисты из разных стран, например, В. Шмилауэр, К. Мошиньски, П. Скок и др. Надо заметить, что топономатика тесно связана с историей и поэтому невозможно рассматривать её только с точки зрения лингвистики. Последний подраздел третьей главы посвящен происхождению и истории географических названий.

В конце теоретической части, в её четвёртом разделе, я занималась городом Санкт-Петербург, основанным 27 мая 1703 года Петром I Великим. Этот город является вторым по величине в Российской Федерации. Главным образом, я занималась происхождением его названия и возникновением и формированием города до начала 19-ого века.

Основными источниками теоретической части являются книги «Úvod do obecné onomastiky» (Šrámek, 1999), «Úvod do toponomastiky» (Šmilauer, 1963), «Naše místní jména a jak jich užívat» (Polívková, 1985) и «Общая теория имени собственного» (Суперанская, 2009).

Для практической части моей бакалаврской дипломной работы необходимо было, прежде всего, собрать по крайней мере 300 названий улиц, и последовательно их разделить на группы, классифицирующие названия улиц с исторической, природной и культурной точки зрения, т. е. лингво-культурологической. По внимательном рассмотрении их истории, как и истории их названия, я разделила все улицы на несколько отдельных категорий и подкатегорий по их совместным значениям, чтобы достичь комплексной и более подробной классификации рассматриваемого материала.

В каждой категории я привела несколько примеров названий улиц, а также включила подробную историю и происхождение названия одной выбранной улицы, чтобы расширить свое исследование.

Всех 315 названий улиц я, прежде всего, разделила на 6 основных групп в зависимости от того, от чего они получили свое название: точнее от антропонимов, топонимов, от названия профессии или работы на какой-то улице, от знаменательного события или по своему положению или свойству.

Первая категория – это классификация названий улиц, полученных от антропонимов, т. е. имён собственных (личное имя, отчество, фамилия, псевдоним), идентифицирующих человека. Эта категория является второй самой обширной и включает 118 примеров, поэтому было можно выделить ещё 5 подгрупп.

Первая – улицы, названные в честь героя войны, генерала или другого лица, связанного с войной (например *Улица Адмирала Трибуна*, *Улица Черняховского*, *Улица Солдата Корзуна*, *Улица Марата*, *Улица Костюшко*, *Улица Салова* и др.). Прежде всего это были герои Великой Отечественной войны, Великой Французской революции или Советско-Финской войны.

Во второй подгруппу я включила улицы, названные в честь выдающихся представителей литературы. Конечно, россияне очень гордятся своими замечательными писателями, такими, как А. С. Пушкин (*Пушкинская улица*), И. С. Тургенев (*Тургеневский переулок*), А. Блок (*Улица Александра Блока*) или М. Ю. Лермонтов (*Лермонтовский переулок*). Но среди них мы можем встретиться и с другими: автор первого советского исторического романа Ольга Форш (*Улица Ольги Форш*), Н. Г. Помяловский (*Улица Помяловского*), казахский поэт Джамбул Джабаев (*Переулок Джамбула*) и др. Встретилось также и несколько иностранных авторов – Я. Гашек (*Улица Ярослава Гашека*) или немецкий писатель Г. Е. Лессинг (*Аллея Лессинга*).

Третья подгруппа посвящена улицам, получившим свое название в честь представителей науки. Это были учёные из области химии, физиологии, медицины, астронавтики, биологии или математики, множество из них было лауреатами Нобелевской премии (например *Менделеевская улица*, *Улица Академика Павлова*, *Проспект Юрия Гагарина*, *Переулок Лодыгина*, *Проспект Мечникова*, *Улица Рентгена*).

Четвёртая – улицы, названные в честь представителей искусства, а именно художников (*Улица Репина*), архитекторов (*Переулок Кваренги*, *Улица Ивана Фомина*), композиторов (*Проспект Римского-Корсакова*, *Улица Чайковского*) или актёров (*Улица Черкасова*).

Пятая подгруппа посвящена остальным известным личностям, таким как, например, первому президенту Северного Вьетнама (Демократической Республики Вьетнам) Хо Ши Мину (*Улица Хошимина*), воспитателю Петра I (*Зотовский проспект*), венгерскому коммунисту Белы Куну (*Улица Белы Куна*), а также знаменитым русским конструкторам (*Туполева улица* и т. п.).

Шестая, последняя подгруппа описывает улицы, названные в честь землевладельцев (*Зубковская улица*, *Ракитовская улица...*) или домовладельцев (*Абросимова улица*, *Плуталова улица*, *Рашетова улица...*). Их я нашла 27.

Самая большая категория посвящена названиям улиц, полученным от топонимов. Из-за того что эта категория очень большая (128 преставителей), я её разделила на два основных раздела: названия от ойконимов, т. е. названий городов, сел, зданий, учреждений и т.п., и названия улиц, связанные с гидронимами и оронимами. Города можно было разделить на российские (*Псковская улица*, *Омская улица*, *Касимовская улица...*) и иностранные (*Минский переулок*, *Варшавская улица*, *Улица Сантьяго-Де-Куба...*). Большую часть второй подгруппы занимали, прежде всего, заводы (*Фарфоровская улица*, *Сахарный переулок*, *Автомобильная улица...*) или учреждения (*Филлогический переулок*, *Детский переулок*, *Студенческая улица...*). Улиц, названных в связи с гидронимами и оронимами, было уже меньше, только 23. Главным образом это были названия рек (*Ленская улица*, *Камская улица*, *Донская улица*) или горных массивов (*Альпский переулок*, *Карпатская улица*).

В третьей категории я уделяла внимание происхождению названий улиц, связанных с работой или профессией, которые имели отношение к этим улицам. Часто они были чыми-то слободами, напр. *Поварской переулок*, *Пушкарская улица*, *Солдатский переулок*. Многие из них принадлежат к самым старинным улицам в городе.

В пятой категории я сосредоточилась на названиях улиц, полученных в связи со значимым событием. Люди с удовольствием и часто отмечали праздники или какие-то знаменательные события. Это можно видеть на примерах нескольких улиц: *Первомайская улица*, *Пинский переулок* или *Старобельская улица*,

напоминающие нам об освобождении городов Украины, или – *Авангардная улица* и *Баррикадная улица* – об обороне Ленинграда.

Улицы Санкт-Петербурга можно разделить ещё на две категории, а именно по их местоположению (*Межозёрная улица, Лесопарковая улица, Речная улица, Подгорная улица...*) или свойству, внешнему виду (*Косая улица, Ломаная улица, Прямой проспект, Раздельная улица...*).

Основными источниками теоретической части являлись, прежде всего, книги «Почему так названы? О происхождении названий улиц, площадей, островов, рек и мостов в Санкт-Петербурга» (Горбачевич, Хабло, 2002) и «Петербург в названиях улиц. Происхождение названий улиц и проспектов, рек и каналов, мостов и островов» (Ерофеев, Владимирович, 2008)

В соответствии с вышеуказанным, я сделала вывод, что петербургские улицы чаще всего носят названия, восходящее к топонимам, а именно названы в честь русских городов в европейской части Российской Федерации. Очень частым являются также названия, связанные с антропонимами, главным образом с героями войны. Наоборот, редко использовались при наименовании улиц федерального города названия, связанные с их местоположением или свойствами.

Так как на территории Санкт-Петербурга находится огромное количество улиц (больше 1800), то в моей бакалаврской дипломной работе, к сожалению, не удалось проанализировать все названия. Несмотря на это, я думаю, что моя работа внесет свой вклад в комплексное и систематическое представление о происхождении и количестве отдельных названий улиц Санкт-Петербурга, и в будущем я бы хотела больше заниматься этой темой, так как она была для меня очень интересной и поучительной.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Literatura:

1. Čeština všední a nevšední (Čtvrtý výběr jazykových koutů Čs. Rozhlasu z dialektologie, frazeologie a onomastiky) / Kolektiv pracovníků Ústavu pro jazyk český, Praha: Academia, 1972
2. Drápelová, A.: Názvy ruských měst (bakalářská práce), Olomouc, 2012
3. Filipec, J., Čermák, F.: Česká lexikologie, Praha: Academia, 1985
4. Havránek, B., Jedlička, A.: Česká mluvnice, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981
5. Masters, T.: Petrohrad (překlad Kolářová M.), Praha: Svojtka & Co., s.r.o., 2006
6. Olivová-Nezbedová, L., Malenínská, J.: Slovník pomístních jmen v Čechách, Praha: Academia, 2000
7. Olivová-Nezbedová, L., Knappová, M., Malenínská, J., Matúšová, J.: Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest, Praha: Academia, 1995
8. Polívková, A.: Naše místní jména a jak jich užívat, Praha: Academia, 1985
9. Svoboda, J., Šmilauer, V.: Místní jména v Čechách, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960
10. Šmilauer, V.: Osídlení Čech ve světle místních jmen, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960
11. Šmilauer, V.: Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných), Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963
12. Šrámek, R.: Úvod do obecné onomastiky, Brno: Masarykova univerzita, 1999
13. Večerka, R.: Jazyky v komparaci, díl 1., Praha: NLN, 2008
14. Večerka, R. a kolektiv: K pramenům slov. Uvedení do etymologie, Praha: NLN, 2006
15. Горбачевич, К., Хабло, Е.: Почему так названы? О происхождении названий улиц, площадей, островов, рек и мостов в Санкт-Петербурга, Санкт-Петербург: Норинт, 2002

16. Ерофеев, А. Д., Владимирович, А. Г.: Петербург в названиях улиц. Происхождение названий улиц и проспектов, рек и каналов, мостов и стровов, Москва: СПб, 2008
17. Луппов, С. П.: История строительства Петербурга в первой четверти XVIII века, Москва: Академия наук СССР, 1957
18. Суперанская, А. В.: Общая теория имени собственного, Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009

Slovníky:

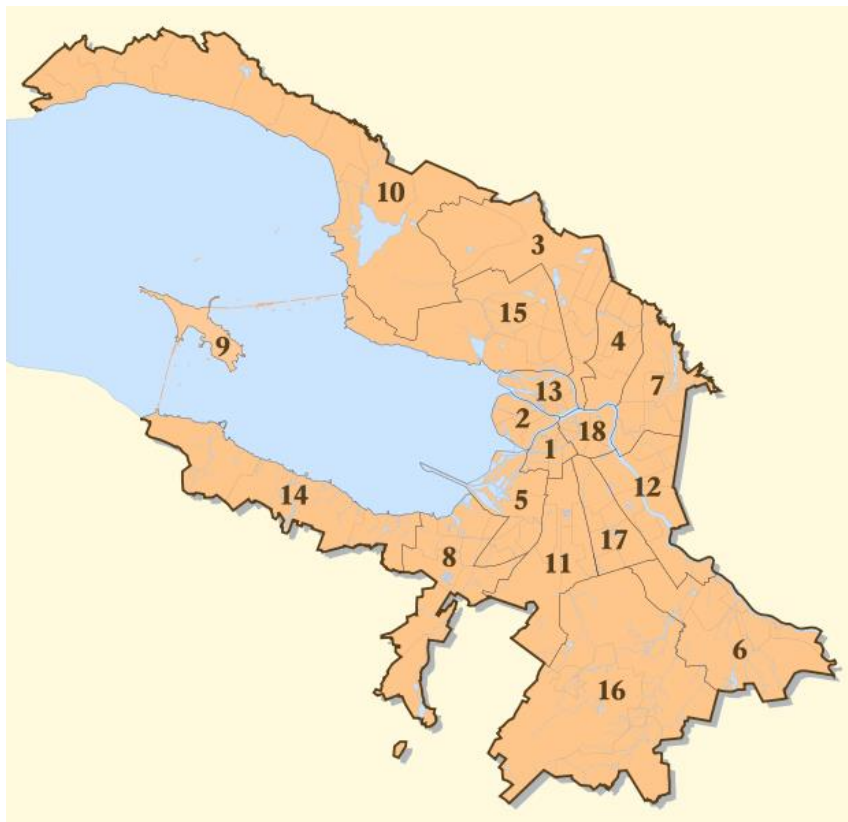
19. Rusko-český a česko-ruský šikovní slovník / Kolektiv pracovníků Linge s.r.o., Brno: Linge s.r.o., 2009
20. Slovník cizích slov / Kolektiv autorů a konzultantů Encyklopedického domu, spol. s.r.o., Praha: Encyklopedický dům, spol. s.r.o., 1998
21. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost / Kolektiv pracovníků Ústavu pro jazyk český, Praha: Academia, 1978
22. Šroufková, M., Dvořáková, J., Kolařová, V., Pleský, R.: Rusko-český, česko-ruský kapesní slovník, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981

Elektronické zdroje:

23. Dějiny Petrohradu: <http://www.nichevo.euweb.cz/cesty/peterburg/>
24. Historie Petrohradu: <http://sankt-petersburg.wz.cz/historie.html>
25. Označování ulic: http://cs.wikipedia.org/wiki/Označování_ulic
26. Petrohrad: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Petrohrad>
27. Slovník cizích slov: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>
28. Названия улиц: <http://www.citywalls.ru/>
29. Названия улиц: http://www.spbtur.ru/publish_statiy/21-ulicy-i-mosty-sankt-peterburga.-istorija.html
30. Санкт-Петербург: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Санкт-Петербург>
31. Топонимика. Происхождение собственных имен географических объектов: Санкт-Петербург: http://family-history.ru/material/onomastics/toponimika/toponimika_90.html
32. Улицы Санкт-Петербурга: http://ru.wikipedia.org/wiki/Улицы_Санкт-Петербурга

ПРІЛОЖЕ

Пріложа 1 – Членění Санкт-Петѣрбурга

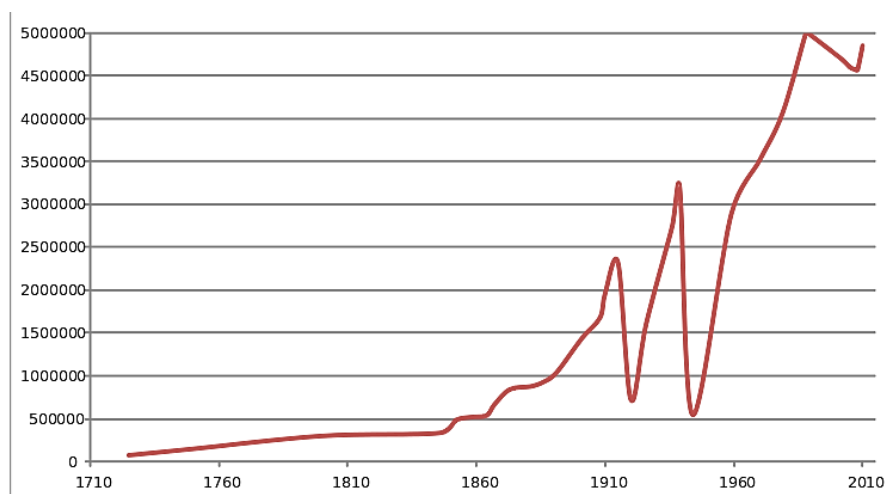
Санкт-Петербург делится на 18 районов:⁷⁵

1. Адмиралтейский	10. Курортный
2. Василеостровский	11. Московский
3. Выборгский	12. Невский
4. Калининский	13. Петроградский
5. Кировский	14. Петродворцовый
6. Колпинский	15. Приморский
7. Красногвардейский	16. Пушкинский
8. Красносельский	17. Фрунзенский
9. Кронштадтский	18. Центральный

⁷⁵ www.ru.wikipedia.org/wiki/Санкт-Петербург

Příloha 2 – Vývoj počtu obyvatel Petrohradu

Vývoj počtu obyvatel Petrohradu 1725–2005:⁷⁶

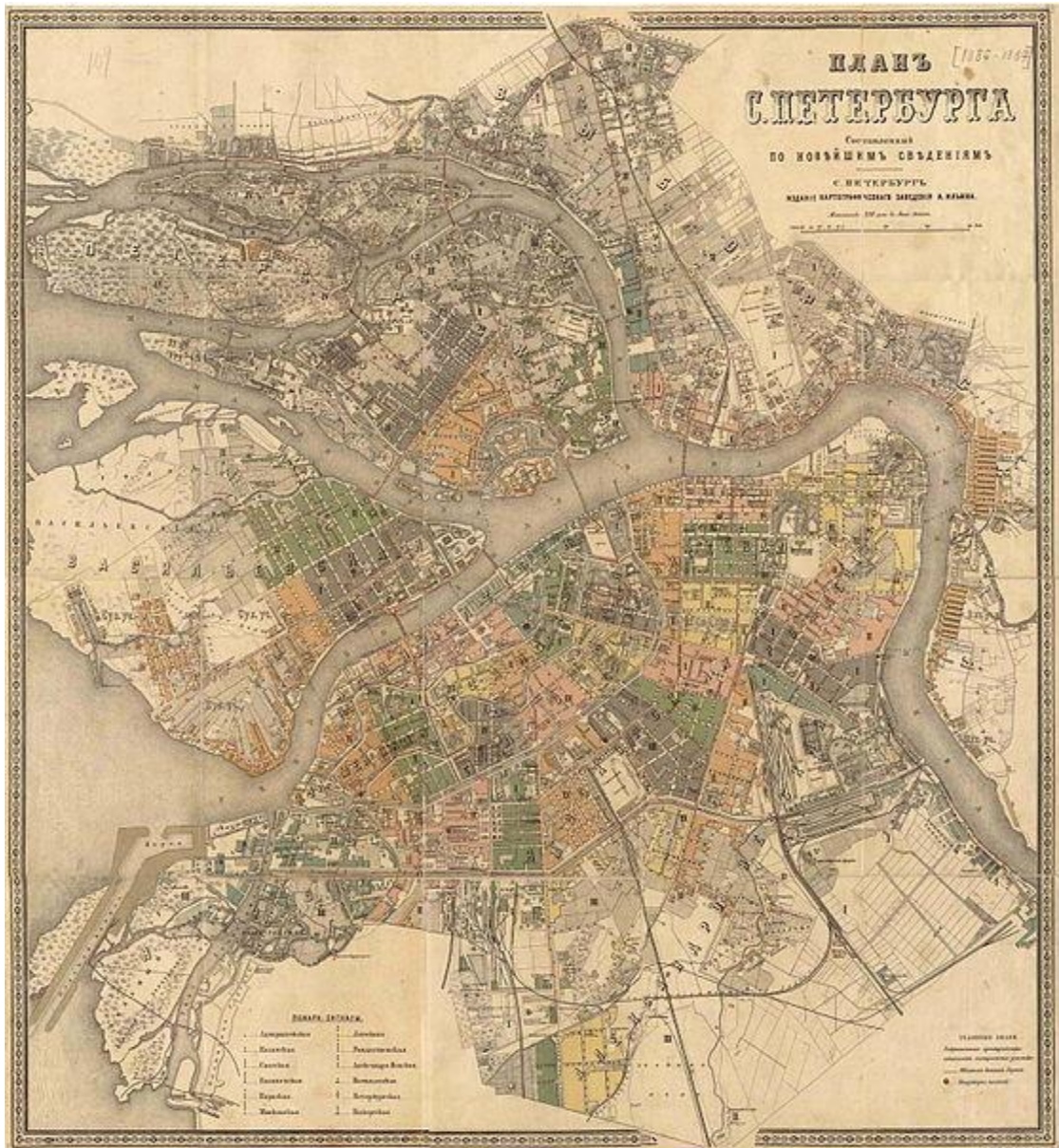
Rok	Obyvatelstvo	Rok	Obyvatelstvo
1725	75 000	1910	1 962 000
1750	150 000	1915	2 318 600
1800	300 000	1920	722 000
1846	336 000	1926	1 616 100
1852	485 000	1936	2 739 800
1858	520 100	1939	3 191 300
1867	667 000	1944	2 559 000
1873	842 900	15. ledna 1959	2 888 000
1881	876 600	15. ledna 1970	3 512 974
1886	928 600	17. ledna 1979	4 072 528
1891	1 035 400	2. března 1988	5 000 000
1897	1 264 900	12. ledna 1989	4 990 749
1901	1 439 400	9. října 2002	4 159 635
1908	1 678 000	1. ledna 2005	4 039 751

⁷⁶ www.cs.wikipedia.org/wiki/Petrohrad

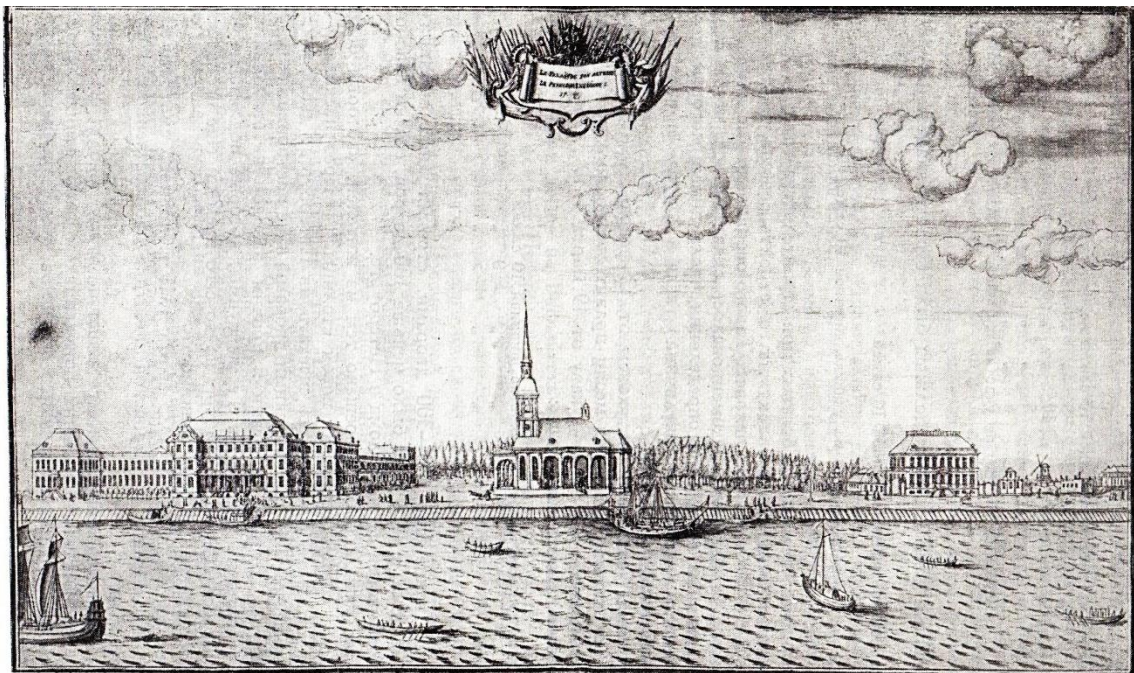
Příloha 3 – Historické mapy a panoramatické obrazy města

Генеральный план 1716—1717 годов

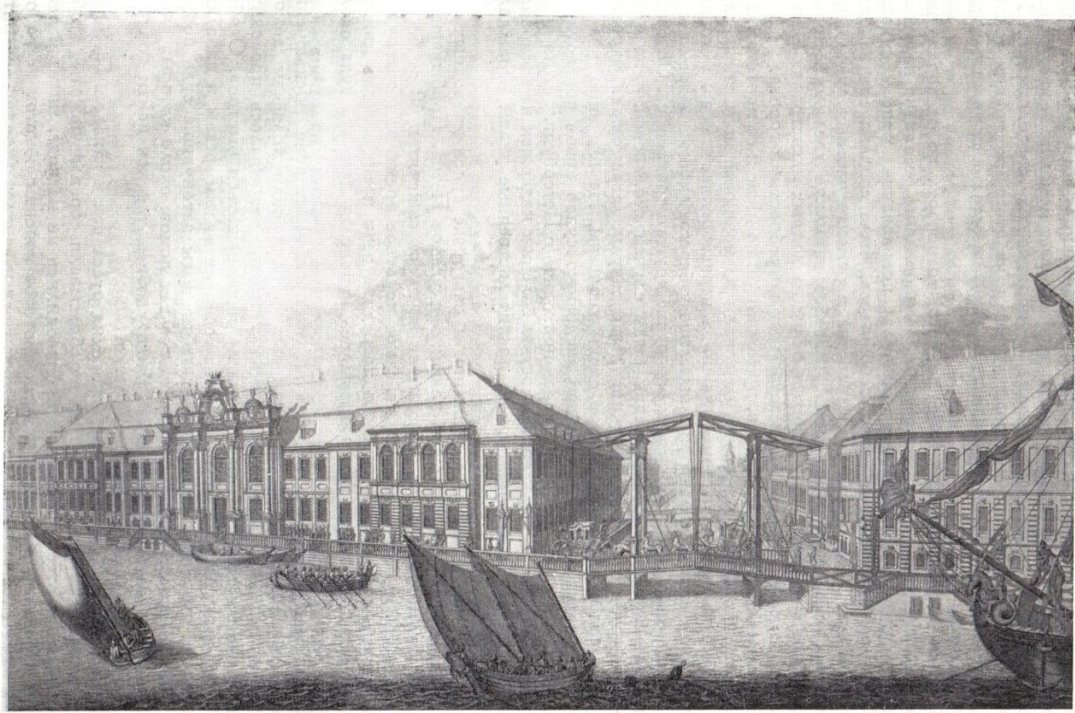
План Санкт-Петербурга с указанием казённых строений, садов, парков, сети конно-железных дорог, 1887

Набережная Васильевского острова у дворца А. Д. Мешникова, 1725 г

Набережная левого берега Невы у дворца Ф. М. Анраксина, 1725 г.

Зимний дворец и подъемный мост через Зимнюю канавку, середина XVIII в.

Пříloha 4 – Abecední seznam 315 názvů ulic Petrohradu

1. Абросимова улица
2. Авангардная улица
3. Авиационная улица
4. Автомобильная улица
5. Улица Адмирала Трибуна
6. Азовская улица
7. Улица академика Лебедева
8. Улица Академика Павлова
9. Улица Александра Блока
10. Улица Александра Матросова
11. Аллея Лессинга
12. Алтайская улица
13. Альпийский переулок
14. Амурская улица
15. Английский проспект
16. Антоновская улица
17. Улица Асафьева
18. Байконурская улица
19. Банковский переулок
20. Баррикадная улица
21. Белградская улица
22. Улица Белинского
23. Улица Белы Куна
24. Улица Бельшева
25. Благодатная улица
26. Бобруйская улица
27. Болотная улица
28. Большая и малая разночинные улицы
29. Большеохтинский проспект
30. Боровая улица
31. Будапешская улица
32. Варшавская улица
33. Васильковская улица
34. Улица Ватутина
35. Вербная улица
36. Виндавская улица
37. Витебская улица
38. Улица Витковского
39. Волжский переулок
40. Улица Володи Ермака
41. Воронежская улица
42. Вязовая улица
43. Гангутская улица
44. Гданьская улица
45. Улица Глеба Успенского
46. Гончарная улица
47. Улица Графова
48. Детский переулок
49. Переулок Джамбула
50. Диагональная улица
51. Днепровский переулок
52. Долгоозёрная улица
53. Домодедовская улица
54. Донская улица
55. Улица Емльянова
56. Улица Есенина
57. Ждановская улица
58. Замшина улица
59. Зарубинская улица
60. Заславская улица
61. Захаров переулок
62. Улица Зои Космодемьянской
63. Зотовский проспект
64. Зубковская улица
65. Улица Ивана Фомина
66. Улица Ильюшина
67. Инструментальная улица
68. Инструментальная линия
69. Калязинская улица
70. Камская улица
71. Камчатская улица
72. Камышовая улица
73. Карабельная улица
74. Карпатская улица
75. Улица Карпинского
76. Карповский переулок
77. Касимовская улица
78. Переулок Кваренги
79. Киришская улица
80. Кленовая улица
81. Климов переулок
82. Кокушкин переулок
83. Кольская улица
84. Комарова улица
85. Косая линия
86. улица Косинова
87. Костромская улица
88. Улица Костюшко

89. Улица Котина
90. Кохановский переулок
91. Крапивный переулок
92. Курятная линия
93. Кустарный переулок
94. Улица Лабутина
95. Ленская улица
96. Лермонтовский переулок
97. Лесопарковая улица
98. Липовая аллея
99. Переулок Лодыгина
100. Ломаная улица
101. Лоцманская улица
102. Малоохтинский проспект
103. Улица Малыгина
104. Манчестерская улица
105. Улица Марата
106. Масляный переулок
107. Мастерская улица
108. Матисовый переулок
109. Мебельная улица
110. Межозёрная улица
111. Мелитопольский переулок
112. Мельничная улица
113. Менделеевская улица
114. Проспект Мечникова
115. Минеральная улица
116. Минский переулок
117. Митавский переулок
118. Можайская улица
119. Мончегорская улица
120. Моравский переулок
121. Москательная улица
122. Мошков переулок
123. Музыкантский переулок
124. Мурзинская улица
125. Мучной переулок
126. Мышкинская улица
127. Нежинская улица
128. Переулок Нестерова
129. Новгородская улица
130. Новоовсянниковская улица
131. Новоорловская улица
132. Улица новосёлов
133. Новосельковская улица
134. Новосибирская улица
135. Улица новостроек
136. Переулок Ногина
137. Оборонная улица
138. Улица Обручевых
139. Огородная улица
140. Одесская улица
141. Улица Одоевского
142. Озерковский переулок
143. Олонецкая улица
144. Улица Ольги Берггольц
145. Улица Ольги Форш
146. Улица Ольминского
147. Ольховая улица
148. Омская улица
149. Онежский проезд
150. Улица Опржоникидзе
151. Улица оптиков
152. Опытная улица
153. Ораниенбаумская улица
154. Улица Орбели
155. Ординарная улица
156. Оренбургская улица
157. Улица Осипенко
158. Павлоградский переулок
159. Парковая улица
160. Улица Пасторова
161. Певческий переулок
162. Первомайская улица
163. Перевозная улица
164. Перекупной переулок
165. Песковский переулок
166. Петрозаводская улица
167. Улица Пинегина
168. Пинский переулок
169. Улица Пионерстроя
170. Улица Писарева
171. Пловдивская улица
172. Плуталова улица
173. Поварской переулок
174. Подгорная улица
175. Улица Подкрышева
176. Подольская улица

177. Подрезова улица
178. Улица Полярников
179. Поменская улица
180. Улица Помяловского
181. Портовая улица
182. Пражская улица
183. Прилукская улица
184. Приморская улица
185. Провиантская улица
186. Улица Прокофьева
187. Промышленная улица
188. Прямой проспект
189. Псковская улица
190. Пудожская улица
191. Пулковская улица
192. Пушкарская улица
193. Пушкинская улица
194. Рабфаковская улица
195. Улица Радищева
196. Раздельная улица
197. Ракитовская улица
198. Рашетова улица
199. Ребельский переулок
200. Рейсовая улица
201. Улица Рентгена
202. Улица Репина
203. Речная улица
204. Рижская улица
205. Проспект Римского-Корсакова
206. Улица Рихарда Зорге
207. Рогачевский переулок
208. Улица Розенштейна
209. Рубежная улица
210. Улица Рубинштейна
211. Улица Рубнева
212. Улица Руставели
213. Рыбацкая улица
214. Рябиновая улица
215. Рязанский переулок
216. Улица Сабиной
217. Саблинская улица
218. Улица Салова
219. Санаторная аллея
220. Улица Сантьяго-Де-Куба
221. Саратовская улица
222. Сахарный переулок
223. Свеаборгская улица
224. Свечной переулок
225. Улица Севастянова
226. Сегалева улица
227. Серпуховская улица
228. Сестрорецкая улица
229. Сибирская улица
230. Улица Сикейроса
231. Улица Симонова
232. Складская улица
233. Скочков переулок
234. Переулок Слепушкина
235. Смоленская улица
236. Улица солдата Корзуна
237. Солдатский переулок
238. Соляной перелок
239. Сомов переулок
240. Софинская улица
241. Улица Софьи Ковалевской
242. Сочинская улица
243. Спортивная улица
244. Старобельская улица
245. Староорловская улица
246. Старцева улица
247. Улица стахоновцев
248. Стеклянная улица
249. Улица стойкости
250. Столярный переулок
251. Стрельнинская улица
252. Студенческая улица
253. Суздальский проспект
254. Суконная линия
255. Сухопутный переулок
256. Счастливая улица
257. Сызранская улица
258. Таллинская улица
259. Тамбовская улица
260. Улица Танкиста Хрустицкого
261. Ташкенская улица
262. Тбилисская улица
263. Тверская улица
264. Телеграфная улица

265. Улица Тельмана
266. Тепловозная улица
267. Улица Титова
268. Тихомировская улица
269. Улица ткачей
270. Тобольская улица
271. Торговый переулок
272. Торжковская улица
273. Торговая дорога
274. Тосина улица
275. Транспортный переулок
276. Улица Трефолева
277. Тульская улица
278. Туполевская улица
279. Турбинная улица
280. Тургеневский переулок
281. Улица Турку
282. Тютчевская улица
283. Уральская улица
284. Уфимская улица
285. Ушковская улица
286. Улица Фаворского
287. Фарфоровская улица
288. Фёдоровская улица
289. Феодосийская улица
290. Филологический переулок
291. Харьковская улица
292. Улица Химиков
293. Улица Хлопина
294. Улица Хошimina
295. Цветочная улица
296. Улица Чайковского
297. Улица Чапыгина
298. Переулок Челиева
299. Челябинская улица
300. Улица Черкасова
301. Черниговская улица
302. Улица Черняховского
303. Чистяковская улица
304. Улица Шаврова
305. Шарова улица
306. Шереметьевская улица
307. Улица Шетелина
308. Улица Шостаковича
309. Эмануиловская улица
310. Эриванская улица
311. Проспект Юрия Гагарина
312. Якобштадтский переулок
313. Ялтинская улица
314. Улица Ярослава Гашека
315. Ярославский проспект

ANOTACE

Příjmení a jméno autora:	Brandýsová Michaela
Název katedry a fakulty:	Katedra slavistiky, Filozofická fakulta
Název diplomové práce:	Místní názvy Petrohradu
Vedoucí diplomové práce:	prof. Ludmila Stěpanova, CSc.
Počet znaků:	71 484
Počet příloh:	4
Počet titulů použité literatury:	22 (+10 elektronických zdrojů)
Klíčová slova:	vlastní jméno, onomastika, toponomastika, Petrohrad, ulice

Bakalářská práce je zaměřena na popis názvů ulic Petrohradu . Práce obsahuje jak charakteristiku vlastních jmen a věd zabývajících se jimi, tedy onomastiky a toponomastiky, tak i historické a geografické údaje města Sankt Pěterburg. Dále rozděluje 315 excerpovaných názvů ulic města do jednotlivých kategorií podle společných znaků. U každé kategorie je uveden jeden zástupce ulice s podrobnější etymologií jejího názvu a základní historické údaje. Práce tak podává ucelený přehled o četnosti výskytu názvů ulic Petrohradu podle jejich etymologie.

ANNOTATION

Name and surname:	Brandýsová Michaela
Name of department and faculty:	Department of Slavonic Studies, Philosophical Faculty, Palacký University of Olomouc
Name of work:	Local names of Sankt Petersburg
Work leader:	prof. Ludmila Stěpanova, CSc.
Number of symbols:	71 484
Number of supplements:	4
Number of titles of used literature:	22 (+10 internet links)
Key words:	proper noun, onomastics, toponomastics, Sankt Petersburg, streets

My bachelor work focuses on description of names of streets of Sankt Petersburg. The work contains both characteristics of proper nouns and sciences dealing with them, which means onomastics and toponomastics, and historic and geographic facts of city Sankt Petersburg as well. My work also divides 315 excerpted streets names of the city into particular categories according to same features. Each category contains one representative of the street, etymology of the name and basic historic facts. My work also gives comprehensive overview of incidence streets names of St. Petersburg according to their etymology.